

บทที่ ๔

วิเคราะห์หลักศีลธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจริญเบริน

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิเคราะห์หลักศีลธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจริญเบริน ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์หลักศีลธรรมที่เกี่ยวกับการเกิด หลักศีลธรรมที่เกี่ยวกับการแก่ หลักศีลธรรมที่เกี่ยวกับการเจ็บและ หลักศีลธรรมที่เกี่ยวกับการตาย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑ วิเคราะห์หลักศีลธรรมที่เกี่ยวกับการเกิด

พระพุทธศาสนาถือว่าการได้เกิดมาเป็นมนุษย์และได้พบพระพุทธศาสนานั้นเป็น เรื่องที่เป็นไปได้ยาก ในทางพระพุทธศาสนามีทัศนะเกี่ยวกับการเกิดดังนี้

๔.๑.๑ ทัศนะเกี่ยวกับการเกิดของพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาถือว่าการเกิดเป็นกระบวนการทางธรรมชาติ มนุษย์ไม่ได้ถูก สร้างมาโดยพระเจ้า แต่มนุษย์ถูกสร้างโดยกฎของธรรมชาติ ซึ่งในพระพุทธศาสนาเรียกว่า กฎ อธิปัจจยตา ดังพุทธพจน์ว่า^๑ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับ โดยที่กฎอธิปัจจยตานี้ เป็นกฎที่อธิบายหลักการ แห่งความมีเหตุผลอันเป็นกฎสากลที่วางสรรพสิ่งไม่ได้เกิดมาเพียงลำพัง แต่เกิดมาจากการอิง อาศัยกันและกันเกิด หรือเป็นกฎที่เสนอความสอดคล้องกันระหว่างเหตุและผลที่ว่า เมื่อมีเหตุก็ ต้องมีผลและเมื่อมีผล คำว่า“เกิด” หรือ“การเกิด” ในทางพระพุทธศาสนา หากพิจารณาจาก ความหมายทั้งในคัมภีร์และเอกสารโดยทั่ว ๆ ไป พบว่าคำว่า“เกิด” หรือ“การเกิด” มีความหมาย และมีการนำคำศัพท์มาใช้แตกต่างกัน สามารถพิจารณาได้ดังต่อไปนี้คำว่า“การเกิด” หรือ“เกิด” ตรงกับคำในภาษาบาลีว่า^๒ ชาติ, ชน, อุพพะวะ, นิพพุตติ, และ อุปฺปตฺติ หมายถึง“การเกิด” พระพุทธศาสนาได้อธิบายแนวคิดว่ ในการถือกำเนิดของมนุษย์ มีองค์ประกอบสำคัญอยู่ ๓ ประการ^๓ คือ ๑) บิดามารดาอยู่รวมกัน(มีเพศสัมพันธ์) ๒) มารดามีประจำ เดือน(คืออยู่ในวัยที่มี ประจำ เดือนและไขสุภพรมผสม) ๓) มีสัตว์มาเกิด(คือมีจิตมาปฏิสนธิ)

^๑ ส.น. (ไทย) ๑๖/๓๗/๗๙

^๒ พระมหาสมปอง ปมุทิโต คัมภีร์อภิธานวรรณา พิมพ์ครั้งที่ ๒/๒๕๔๗(กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ ประยูรวงศปริ้นท์ ๒๕๔๗) หน้า ๑๔๔-๑๔๕. และดูประกอบใน พระเจ้าวรวงศเธอกรมหลวงชินวราวุฒินิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า พระคัมภีร์อภิธานปทีปกา หรือพจนานุกรมภาษาบาลีแปลเป็นไทย(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย ๒๕๓๖) หน้า ๒๔

^๓ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๑๑/๕๑๔.

เมื่อปัจจัย ๓ ประการ มาประจวบกันการตั้งครรภ์ก็เกิดขึ้น หากขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง การตั้งครรภ์อาจเกิดขึ้นได้ จากปัจจัยทั้ง ๓ ประการนั้น ประการที่ ๑ และ ประการที่ ๒ พระพุทธศาสนาเห็นตรงกับนักชีววิทยา ส่วนประการที่ ๓ คือ“มีสัวมาเกิด” เป็นส่วนที่ไม่มีใน ทฤษฎีทางชีววิทยา แต่สำหรับพระพุทธศาสนา สิ่งนี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าไม่มีสัว (สิ่งมีชีวิตที่มีจิต) มาเกิด แม่พรอมด้วยปัจจัยทั้ง ๒ ประการ ก็อาจตั้งครรภ์ได้ หรือกรณีที่ไม่มี ปัจจัยทั้ง ๓ ประการมารวมกันอย่างลงตัวจนเกิดการตั้งครรภ์ขึ้น หากต่อมาวิญญานหรือจิตจุติ ไปครรภ์นั้นก็แท้งอีก ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ว่า“...ดูก่อนอานนท ถ้าวิญญานจะไม่ กาวลงสู่ครรภ์มารดา การตั้งครรภ์ก็มีขึ้นไม่ได้ หรือแม่ตั้งครรภ์แล้ว วิญญานจุติดับไป ครรภ์ก็ แท้งอีก หรือคลอดเป็นคนแล้ววิญญานกลับจุติจากไป คนนั้นก็ตายเช่นกัน ดูก่อนอานนท เพราะฉะนั้นวิญญานจึงได้ชื่อว่าเปเหตุ เปนนิทาน เปนสมุทัย เปนปัจจัยแห่งนามรูป” สำหรับ ปัจจัยของการเกิด ทางพระพุทธศาสนามีคำตอบในเรื่องนี้ว่า การเกิดของมนุษย์หรือสัตว์ย่อมมี สาเหตุหลักที่สำคัญ ๓ ประการคือ^๔ กิเลส กรรม และวิบาก ที่เป็นปัจจัยสำคัญของการเวียนว่าย ตายเกิดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย เรียกว่า “วัฏฏสงสาร” หรือ “สังสารวัฏฏ” โดยวัฏฏสงสารมีองค์ ประกอบ ๓ คือ กิเลส กรรม วิบาก โดย กิเลสเปเหตุให้ทำกรรม, กรรมก่อให้เกิดวิบาก, วิบากเป เหตุให้เกิดกิเลสต่อไปอีก เปนสภาวะหมุนวนด้วยความเปนทั้งเหตุและผล แหงกันอยู่อย่างนี้ไม่มี ที่สิ้นสุด

พระพุทธศาสนาได้จำแนกสัตว์โลกตามลักษณะของการเกิดออกเป็น ๔ ประเภท^๕ คือ ๑) ชลาพุชะ ไตแกสัตว์ที่เกิดในครรภ์ คือ คลอดออกมาเปตัว เช่น คน โค สุณัษ แมววัว แพะ แกะ เปนตน ๒) อณฑชะ ไตแกสัตว์ที่เกิดในไข่ คือ ออกไข่เปฟองกอน แล้วจึงฟกเปตัว เช่นนก กา เปด ไก จิ้งจก จระเข เปนตน ๓) สังเสทชะ ไตแกสัตว์ที่เกิดในโคล คือ เกิดในที่ชื้นแฉะ หมักหมมเนาเปอย ขยายแพรออกไปเอง เช่น หนอนบางชนิด เปนตน ๔) โอปปาติกะ ไตแกสัตว์ที่ ผุดเกิดขึ้น คือ ผุดเกิดเต็มตัวในทันใด ไม่ต้องมีเชื้อหรือซากปรากฏ เช่น เทวดา สัตวนรก มนุษย์ บางจำ พวกและเปรตบางจำพวกเปตน จากการกลาวมามนุษย์ถือวาเปสัตว์ที่เกิดในประเภทที่ (๑) เกิดแบบชลาพุชะ หรือเกิดโดยการอาศัยกรรมมารดาเกิด มีพัฒนาการตองอยู่ในครรภ์มารดา ถึง ๙ เดือนจึงคลอดออกมาเปมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนาไดเนนย้าว่า โดยทั่วไปมนุษย์เกิด ในรูปแบบของการอาศัยกรรมมารดา มีเพียงมนุษย์บางคนเท่านั้นมีรูปแบบการเกิดที่แตกต่างไป จากคนอื่น เช่น การเกิดจากดอกบัวของนางปทุมวดี หรือการเกิดจากเถาโคลของนางกัญจมาน

^๔ที่.ม. ๑๐/๑๑๕/๖๕.

^๕อิฐฐิมรรค แปล ภาค ๓ ตอน ๑, ๒๕๔๐: ๓๙๑- ๓๙๒.

^๖ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๕๒/๑๕๑.

วิกา เป็นต้น แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปพบวามนุษย์มีรูปแบบการเกิดในประเภทลาพุชะ คือ เกิดจากกรรมมารดาเท่านั้น คุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา ต้องเป็นชีวิตที่ประกอบด้วยศีลธรรม เมื่อมีศีลธรรมอยู่ในชีวิต ย่อมได้ชื่อว่าเป็ชีวิตที่ดีเพราะการเกิดเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งที่ได้โดยยาก ทานถือว่าเป็ของมีค่า ควรถนอมรักษาอย่างยิ่ง การได้เป็นมนุษย์ ซึ่งเป็การยากเปรียบดังได้เพชรน้ำงามเม็ดใหญ่หาคามีได้ไว้ในมือ เรายอมต้องรักษาเพชรนั้นยิ่งกว่าได้เพชรกระเบื้อง การรักษาตาของความเป็นมนุษย์คือ การรักษาคุณสมบัติของมนุษย์ไว้ให้สมบูรณ์ที่สุด เพราะ“ความได้เป็นมนุษย์เป็การยาก” คือ ยากนักที่ได้เกิดเป็นมนุษย์ สอนคำว่า“คุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์” ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ประโยชน์ที่เกิดจากการเกิดมาเป็มนุษย์นั้นคืออะไร ทั้งนี้เพราะการเกิดเป็นมนุษย์เป็สิ่งที่ได้โดยยาก” พระพุทธองค์จึงตรัสว่า กว่าจะได้เกิดเป็นมนุษย์อีกไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย เหมือนที่ทรงตรัสอุปมาการเกิดเป็นมนุษย์ไม่ใช่ว่าเรื่องง่ายไว้ในเรื่องเตาอบอด ว่าด้วยความเป็มนุษย์นั้นแสนยาก ว่า ภิภุชทั้งหลาย เปรียบเหมือนมหาปฐพีนี้เนื่องเป็อันเดียวกัน บุรุษพึงโยนแอกที่มีรูเดียวลงบนมหาปฐพีนั้น ลมทางทิศตะวันออกพัดแอกนั้นไปทางทิศตะวันตก ลมทางทิศตะวันตกพัดไปทางทิศตะวันออก ลมทางทิศเหนือพัดไปทางทิศใต้ ลมทางทิศใต้พัดไปทางทิศเหนือ บนมหาปฐพีนี้มีเตาอบอดอยู่ตัวหนึ่ง มันโผล่ขึ้นมา ๑๐๐ ปตอครั้ง เธอทั้งหลายจะเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร เตาอบอดโผล่ขึ้นมา ๑๐๐ ปตอครั้ง จะสอดคอเข้าไปในแอกที่มีรูเดียวโน่นได้บางหรือภิภุชทั้งหลาย อุปมานี้ฉันใด อุปไมยก็ฉันนั้นเหมือนกัน การได้ความเป็นมนุษย์ก็ยาก การที่ตถาคตตรัสเห็นตสัสมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลกก็ยาก การที่ธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วรุ่งเรืองในโลกก็ยาก” และในอัญญตรสูตร พระพุทธเจ้าทรงไขปลายพระนขาซ่อนฝุ่นขึ้นมาเล็กน้อยแล้วตรัสถามภิภุชทั้งหลายว่าฝุ่นเล็กน้อยที่เราไขปลายเล็บซ่อนขึ้นมากับแผ่นดินใหญ่นี้ อย่างไหนจะมากกว่ากัน พวกภิภุชก็พากันกราบทูลว่า แผ่นดินใหญ่นี้แลมากกว่า พระองค์จึงตรัสว่า สัตว์ทั้งหลายที่กลับมาเกิดในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีเพียงเล็กน้อย สอนสัตว์ที่กลับมาเกิดนอกจากมนุษย์มีจำนวนมากกว่าเพราะสัตว์เหล่านั้นไม่ได้เห็นอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง” จากพระพุทธพจน์ดังกล่าวยอมแสดงให้เห็นว่าการเกิดเป็นมนุษย์นั้นยาก เหตุผลคือการเกิดเป็นมนุษย์ได้ ต้องรักษาศีล ๕ ได้เป็นอย่างดีเสียก่อน อย่างไรก็ตามแมการเกิดเป็นมนุษย์เป็การยาก แต่การได้ฟังธรรมและการปฏิบัติของพระสัสมมาสัมพุทธเจ้ายิ่งกว่าดังที่พระพุทธเจ้าตรัสพุทธพจน์แกพญานาคเอรกปตตวาการได้เกิดมาเป็มนุษย์ก็นับว่ายากการ

^๗ ขุ.ธ.อ.(บาลี) ๖/๙๓.

^๘ ส.ม.หา.(ไทย)๑๙/๑๑๑๘/๖๓๑

^๙ดูรายละเอียดใน ส.ม. (บาลี) ๑๙/๑๓๓๑/๔๐๓, ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๓๑/๖๔๐, พระไตรปิฎกแทนธรรม ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรต้นตปิฎก เล่ม ๒ , หน้า ๘๕๖.

ดำรงชีวิตอยู่ของเหล่าสัตว์ก็นับ วายากการที่จะได้ฟังพระสัทธรรมก็นับวายากการที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายจะเสด็จอุบัติขึ้นก็ยิ่งยาก^{๑๐} ทั้งนี้เพราะว่าการเกิดเป็นมนุษย์ นับวายาก เพราะต้องได้มาด้วยความพยายามมากและและด้วยกุศลมาก การดำรงชีวิตอยู่นับวายากเพราะต้องทำการงานเลี้ยงชีวิต และเพราะต้องดำรงชีวิตอยู่เพียงชั่วระยะนิดหน่อย การได้ฟังสัทธรรมก็นับวายากเพราะหาผู้แสดงได้ยาก การที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายเสด็จอุบัติขึ้นก็นับวายากเพราะจะต้องบำเพ็ญบารมีด้วยความพยายามอันยิ่งใหญ่จึงสำเร็จได้และต้องใช้เวลาหลายพันโกฏิกัปจึงเสด็จอุบัติขึ้นได้^{๑๑} ดังนั้นการเกิดเป็นมนุษย์หรือได้อัตตภาพความเป็นมนุษย์จึงถือเป็นโอกาสที่ดีในการได้ฝึกฝนตนเองให้มีศักยภาพในการบรรลุเป้าหมายของชีวิต คือการแสวงหาความหลุดพ้นหรือแก้ไขปัญหาและสร้างประโยชน์ให้กับสังคมได้

๔.๑.๒ วิเคราะห์หลักศีลธรรมที่ปรากฏในเพลงเจริญเบริน

เจริญเบรินในอำเภอเขวาสินรินทร์ส่วนมากจะถูกว่าจ้างให้ไปแสดงในงานบุญต่างๆ เช่นบุญกฐิน ผ้าป่า หรือแสดงในงานบรรจฐิ งานเกี่ยวกับการฉลองเช่นฉลองสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ เรื่องที่นำมาเจริญนั้นส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งผู้ที่จะเป็นนักเจริญในสมัยก่อนได้นั้นต้องเรียนจากผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้ว “การเรียนเจริญสมัยก่อนต้องไปเรียนกับอาจารย์ที่เคยบวชเรียนมาแล้ว ต้องเรียนพุทธประวัติ เรียนหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา เรื่องบาป บุญ ศีล สมาธิ ปัญญา เวลาไปเจริญในงานต่างๆ ก็เจริญตามงานที่เขาจัดเช่นเจริญงานศพก็เจริญเรื่องบาป บุญ กรรมต่างๆ หรือเจริญเรื่องปฐมกำเนิด เรื่องของการเกิด”^{๑๒} การเกิดนั้นเราไม่สามารถที่จะเลือกเกิดได้ด้วยตัวเอง กรรมที่ได้สร้างไว้ในอดีตชาติจะเป็นตัวจำแนกส่งไปให้เกิดในที่ต่างๆ ดังปรากฏในบทเพลงเจริญเบรินต่อไปนี้

ดื้อลเวเลียไม่เกิด	(ถึงเวลาที่จะมาเกิด)
รื้อเกิดคลุ่นแองมันบาน	(เราเลือกเกิดเองไม่ได้)
เปรียะอภิเท้อมจัดการ	(พระอภิธรรมเป็นผู้เลือก)
รื้อมะนายออยเกิด	(มารดาให้เราเกิด)
ออยซ็อมนองบ็อญซ็อมนองบริเมี้ย	(ให้เหมาะสมกับบุญบารมี)
เนี้ยกันรอกกระแซแที้ย	(ยากหรือเศรษฐี)

^{๑๐} พุ.ธ.(บาลี) ๒๕/๑๘๒/๔๙, พุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๑๘๒/๙๐, พระไตรปิฎกแก่นธรรม ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรต้นตปิฎก เล่ม ๔, หน้า ๔๙.

^{๑๑} พุ.ธ.อ.(บาลี) ๖/๙๓.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสุพจน์ มีสติ, นักเจริญรุ่นอาจารย์, วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

รื้อเกิดคลุณแองมันบาน (เลือกเกิดเองไม่ได้)^{๑๓}

เมื่อถึงกำหนดเวลาไกลคลอด แม่ตองทนทุกข์ทรมานเป็นอย่างมาก ความทุกข์
ทรมานของแม่นั้นไม่มีใครที่จะมาแบกรับทุกข์แทนแม่ได้ ดังปรากฏในบทเพลงเจี๋ยเบรินว่า

ดื้อลกำนอดดื้อลเวเลี่ยนองประสอดปะแต่ย (ถึงกำหนดเวลาที่จะคลอดจากครรภ์)

เทออยแม่ทรมาน แม่ชื้อปะแต่ย (ทำให้แม่ทรมานแม่เจ็บครรภ์แล้วหนอ)

นองประสอดโกนเปราะแสร์ย (จะคลอดลูกหญิงลูกชาย)

เยื่อมอดตื้อคลุณมันเมียนระนาจูยาน (แม้สิ้นสະทานหมดทั้งตัวไม่มีใครที่ช่วยได้)

มัจบ้องมัจ ปะโอน มันทาเยียดสันดาน (เวลานั้น เปรียบเสมือนไม่มีญาติพี่น้อง)

ทวันเรกทวันปูน เอื้อวอจูยาน(ถาหนักเรื่องการแบกหามพอกก็พอที่ช่วยได้)

เบอแม่ชื้อปะแต่ย ปะ (แต่ถาแม่เจ็บครรภ์)

ชื้อระมุลมัจตองปราณ (แม่ปวดรวดราวทั้งกายา)

แม่นี้ทรมานตาเอง ตองเอาะ (แม่นี้หนาทรมานคนเดียวทั้งหมด)^{๑๔}

คนที่เกิดมาลำบากยากจน มีรูปร่างพิกลพิการไม่สมประกอบ ตาบอด เป็นใบ้ หู
หนวก เป็นผลมาจากในชาติก่อนเป็นคนไม่เคยไหว้พระสวดมนต์ เป็นคนไม่ซื่อสัตย์ หลอกหลวง
ลบหลู่ดูหมิ่นพระสงฆ์เป็นเพราะกรรมที่สร้างไว้ในอดีตชาติ ดังปรากฏในเพลงเจี๋ยเบริน
ดังต่อไปนี้

เกิดโมยากกะรอ นอมะนายเอื้อวปู่ (เกิดมาลำบากยากจนหนักหนานะพ่อแม่)

คละเกิดโมเนี่ยนกรรมคละเกิดโมเมี่ยนทุกข์ (บางคนเกิดมามีกรรมบ้างก็เกิดมามี
ทุกข์)

ปรั๊อะอุปกรรมสร้างตุแต่อดีตเจียด (เพราะอุปกรรมสร้างไว้ตั้งแต่อดีตชาติ)

คละเกิดเน็กควะคละเกิดโมแคว้น (บางคนก็เกิดมาบอดบ้างก็เกิดมาพิการ)

คละเกิดกีกแถมตักทะล้อง (บางคนเกิดมาเป็นใบ้แถมยังหูหนวก)

ปรั๊เจียดปีเดิมมันสตัปลักเกิดมนี่ฮมันตรง (ชาติก่อนไม่เคยฟังพระเป็นคนไม่ซื่อสัตย์)

ชอบปั่นล้อปเปรียะซองเนอเอวปู่กมะนาย (ชอบหลอกพระสงฆ์องค์เจ้านะพ่อแม่)

ตระองเอยมันกียสตัปลักโสด (ไม่เคยฟังพระสวดมนต์)

มันกียสตัปเปรียะองคางตีสะนา (ไม่เคยฟังพระพุทธร่องค์เทศนา)^{๑๕}

ความเชื่อเรื่องการเกิดที่ปรากฏในบทเพลงเจี๋ยเบรินนั้นมีความสัมพันธ์กับหลักคำ
สอนของพระพุทธศาสนาโดยมีความเชื่อในเรื่องกรรมที่ทำได้ตั้งแต่ชาติปางก่อนเป็นเครื่อง

^{๑๓} อุปเริ่มกำเนิด, นางสุพจน์ มีสติ, สัมภาษณ์ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๑๔} เรื่องอุปเริ่มกำเนิด, สุพจน์ มีสติ, สัมภาษณ์ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๑๕} เรื่องอุปเริ่มกำเนิด, สุพจน์ มีสติ, สัมภาษณ์ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

กำหนดว่าจะเกิดมาเป็นคนรวยหรือจน แต่การที่จะได้เกิดเป็นมนุษย์นั้นก็ก็เป็นเรื่องที่ยากอย่างยิ่ง
อยู่ที่บุญกรรมที่ตนเองเคยกระทำไว้ ดังปรากฏในบทเพลงเจรีียงเบรินดังต่อไปนี้

น้อเกิดโมเมียนจู้เกิดโมเมียนเจีย	(เกิดมามีทั้งดีและไม่ดี)
เป๊าะแสร์ยเกิดโม รี้ฮ์เกิดมันบานเต้	(หญิงหรือชายเลือกเกิดไม่ได้หรอก)
เมียนติบือญเตียนนี้เอ้อวแม	(มีแต่บุญกุศลนะพ่อกับแม่)
เต็ลสร้างตุบือตืดเตจียดแทแท	(ที่สร้างไว้ตั้งแต่อดีตชาตินั่นแหละ)
เกจือบคลุนย้งโมบานเออ..เฮอ..เออ	(ที่จะติดตัวเรามาได้) ^{๑๖}

การเกิดได้ทันศาสนาของพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้าถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและเป็น
บุญของผู้ที่ได้เกิดมาทันศาสนาพระโคดม จึงให้รีบเร่งทำบุญอย่างตั้งอยู่ในความประมาท ควร
นึกถึงความไม่เที่ยงของชีวิตอยู่เสมอดังปรากฏในบทเพลงเจรีียงเบรินดังนี้

บานเกิดโมประมาณประมาณ	(มนุษย์ทั้งหลายที่มีโอกาสได้เกิดมา)
เตือนศาสนาสมันนะโกต้อม	(ทันพระศาสนาของพระสมณโคดม)
ตระจอมกะน็องโลกแพนแต่ย	(ที่ยิ่งใหญ่แผ่ขยายอยู่ในโลก)
เกิดโมเตยงเป๊าะแสร์ย	(เกิดมาทั้งชายและหญิง)
ก้อมประมาณคลุน	(อย่าได้มีความประมาทในชีวิต)
มน็อยย้งเกิดโมกน็องโลกแพนแต่ย	(มนุษย์เราเกิดมาแล้วบนผืนพิภพนี้)
มันทาเปราะแสร์ยนุเออปรานบอง	(ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงนั้นหนา)
มันทาเนยะเมียนระโฮดเนยะกส็อง	(อีกทั้งคนรวยตลอดถึงคนจน)
เกิดโมตอมม็อดบรอลออมันทา	(ที่เกิดมาทั้งหมดไม่ว่าสวยหรือซี้เหร่)
กวรกัตต็อลทุกซ้ง	(ก็ควรที่จะระลึกถึงทุกซ้ง)
อนิจจัง บองเฮยอนัตตา	(อนิจจัง อนัตตา) ^{๑๗}

นอกจากการเกิดแล้ว การดำเนินชีวิตของผู้ที่เกิดมาเป็นมนุษย์และได้พบ
พระพุทธศาสนาว่าจะดำเนินชีวิตอย่างไรให้มีความสุข ประสบความสำเร็จในการเป็นอยู่ ซึ่งการ
ได้เกิดมาเป็นผู้ชายและผู้หญิงต่างคนต่างมีหน้าที่ที่ต้องทำไปตามสภาพวัยของตนเอง แต่สิ่งที่
ขาดไม่ได้เลยก็คือการมีความกตัญญูรู้คุณของผู้มีพระคุณ ซึ่งบทเพลงเจรีียงเบรินก็ได้กล่าวถึง
ดังต่อไปนี้

นิบันทาโกนเป๊าะอาปองงา	(นี่แหละที่กล่าวว่าลูกผู้ชาย)
พอเต้งประชาคมัยพลัจกุนแมเอ้อว	(ถ้าเติบโตก็อย่าลืมบุญคุณพ่อ)
กุนอุปัชฌาย์อาจารย์ทงวันอนันันด์	(คุณอุปัชฌาย์อาจารย์ด้วย)
กุนเจริญนะเปี้ยกเนอโกนเป๊าะงา	(เพราะท่านเป็นผู้มีคุณมากนักหนาลูกชาย)

^{๑๖} อุปเริ่มกำเนิด, สุพจน์ มีสติ, สัมภาษณ์ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๑๗} อุปเริ่มกำเนิด, สุพจน์ มีสติ, สัมภาษณ์ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

อาปึงเต็งประชาบูชาคุณตุ๊ก (ลูกผู้ชายที่ดีต้องบูชาคุณท่าน)^{๑๘}
 เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการทำมาหากิน ตั้งแต่เช้า ไม่
 เป็นคนขี้เกียจ ไม่ติดการพนันหรืออบายมุขต่างๆ ให้ตั้งอยู่ในความเป็นคนดี ชีวิตจะได้ประสบ
 ความสำเร็จดังปรากฏในบทเพลงเจรียงเบรินดังต่อไปนี้

นี่น้องปรับตุ๊กปะเตาโกนเป๊ะ	(นี้จะบอกเตือนไว้สั่งสอนลูกผู้ชาย)
เบออาปึงทมพอเต็งประชา	(ถ้าเต็บโตพอรู้ผิดชอบชั่วดี)
ออยทวือการจุมมะนายเอื้อวปัก	(ให้ช่วยทำงานพ่อแม่)
กรือกปี้ร่กิดำตักเจือะโสรว	(ตั้งแต่เช้า ต้มน้ำ ต่ำข้าว)
ก้อมเดรเคาะเพลวเต็งเพ็กเต็งซี	(อย่าเดินหลงทางเข้าหาอบายมุข)
เจือบสเรียเจือบยี่มันยอมทวือการ	(ติดผู้หญิงจนไม่ยอมทำงาน) ^{๑๙}

นอกจากให้เป็นคนขยันในการทำงานหาเลี้ยงชีพแล้ว ในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อเชิด
 ชูตนเองและวงศ์ตระกูลให้สูงส่งยิ่งๆ ขึ้น ไม่ทำตัวเหลวไหล ติดเพื่อน ติดผู้หญิงจนเสียการเรียน
 ดังปรากฏในเพลงเจรียงเบรินดังนี้

ออยอาปึงโกนเอื้อวตั้งเจ็ดศึกษาเล่าเรียน	(ให้ลูกชายตั้งใจศึกษาเล่าเรียน)
บานเกิดเสมาเสมียนเกิดข้าราชการ	(เพื่อให้ได้เป็นเสมียนเป็นข้าราชการ)
เมียนยศศักดิ์กิริ้นับถือระบือระบือ	(มียศถาบรรดาศักดิ์เลื่องชื่อระบือนาม) ^{๒๐}

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าบทเพลงเจรียงเบรินที่กล่าวถึงหลักศีลธรรมในด้านการ
 เกิดและการดำเนินชีวิตนั้น มีครอบคลุมตั้งแต่การเกิดมาเป็นมนุษย์ การประกอบอาชีพ
 การศึกษาเล่าเรียนเมื่อถึงเวลาลูกผู้ชายก็ต้องบวชเพื่อทดแทนบุญคุณพ่อแม่ผู้มีพระคุณ ดัง
 ปรากฏในบทเพลงเจรียงเบรินต่อไปนี้

ชีวิตโกนเป๊ะอาปึงนุแองนา	(ชีวิตของลูกผู้ชายนี้แหละหนา)
บานเมียนรูปเตียนตรูยกา	(ได้น้อมนำดอกไม้ธูปเทียน)
โจลเตือวรัลู้กเอื้อวอุปษฌาย์	(เข้าไปหาพระอุปษฌาย์อาจารย์)
เมียนเจ็ดแนวแกก้องเปรี๊ยะศาสนา	(มีใจแน่วแน่ในพระศาสนา)
โมสะเมื่อดสมาทาโกนสมบุญ	(มาขอมาพระอุปษฌาย์ว่าลูกขอบวช)
ตอบแทนกุนเอื้อวปักมะนายบิดา	(เพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา)
บุ๋มมูยพรรษาตั้งเจ็ดเล่าเรียน	(บวชสักหนึ่งพรรษาตั้งใจเล่าเรียน)
บำเพ็ญเพียรภาวนา ออยเกิดมนัสเต็งประชา	(บำเพ็ญเพียรภาวนาให้รู้ดีชั่ว)
กมัยเนี้ยะเสระกิริทำอาแองมนื่อเขา	(อย่าให้คนอื่นเขาเรียกว่าคนดิบ) ^{๒๑}

^{๑๘} เจรียงงานบวช, เนตรนาง อรุณรุ่ง. สัมภาษณ์ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๑๙} เจรียงงานบวช, เนตรนาง อรุณรุ่ง. สัมภาษณ์ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๒๐} เจรียงงานบวช, เนตรนาง อรุณรุ่ง. สัมภาษณ์ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

หลังจากผ่านการบวชเรียนแล้ว ลีก็ออกมาพร้อมกับที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพ แต่งงานมีครอบครัว มีภรรยาแล้วก็อย่าลืมบุญคุณพ่อแม่ดังปรากฏในบทเพลงเจริญเบรินดังต่อไปนี้

เบอมันทาแต่เบียบวันบ้อปประชา (ไม่ว่าจะบวชได้สาม สี่ หรือว่าสิบพรรษา)
 เบอเซินตาเช็กเต็วตองเต็งประชา (ถ้าหากว่าสักไปแล้วต้องรู้ผิดชอบชั่วดี)
 เต็งทาทุนแม เต็งทาทุนเอื้อว (ให้รู้จักพระคุณพ่อ พระคุณของแม่)
 เบอทาแมเอื้อวทาเฮยออยเต็งสตับ (ถ้าพ่อแม่ว่ากล่าวตักเตือนก็ให้น้อมรับฟัง)
 เบอเซินแต่อาปองจับไคบานประบิวน (ถ้าหากว่าจะมีครอบครัว)
 ลออแกวลันกัมพลิตแมพลิตเอื้อว (ก็อย่าลืมพ่อลืมแม่)
 ออยเต็งเคาะเต็งเตริอวเต็งจู๋เต็งเจีย (ให้รู้ผิดชอบชั่วดี)^{๒๑}

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์หลักศีลธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจริญเบรินเกี่ยวกับการเกิดนั้น จะเห็นได้ว่านักเจริญได้เจริญทั้งในงานบุญเช่นงานบวชก็จะกล่าวถึงการทดแทนบุญคุณพ่อแม่ ครูอุปัชฌาย์ ให้ความสำคัญบุญคุณต่อผู้มีพระคุณ เมื่อเกิดมาแล้วก็ให้ขยันทำบุญกุศล เพื่อสั่งสมบุญไว้ในภายภาคหน้าเมื่อเสียชีวิตจากไปจะได้ไปสู่ภพภูมิที่ดี เมื่อชีวิตผ่านล่วงเลยจากการเกิดเป็นเด็ก เป็นหนุ่มเป็นสาว ผ่านการบวชเรียน การแต่งงานมีครอบครัว เมื่อชีวิตเข้าสู่วัยชรา ก็จะมีหลักศีลธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจริญเบรินที่กล่าวถึงชีวิตในช่วงวัยชรา ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงต่อไป

๔.๒ หลักศีลธรรมที่เกี่ยวกับการแก่

เมื่อมนุษย์เกิดมาในโลกนี้แล้วสิ่งที่หนีไม่พ้นก็คือความความโรยราแห่งสังขารร่างกายที่เรียกว่าความแก่ หรือความชรานั้นเอง พระพุทธศาสนามีทัศนะและมุมมองเกี่ยวกับความแก่ชราดังนี้

๔.๒.๑ ทศนะเกี่ยวกับความแก่ชราของพุทธศาสนา

ในพระไตรปิฎกมักกล่าวถึงคำว่า “ชรา” ว่าเป็นความเสื่อม เป็นภาวะที่ถดถอยไปสู่จุดสิ้นสุดดังที่มีวลีว่า “ชาติ ชรา มรณะ” ปรากฏอยู่หลายแห่งในพระไตรปิฎก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชีวิตของมนุษย์เป็นชีวิตที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏะแห่งการเกิด การแก่ และการตาย อย่างไม่มีที่สิ้นสุดอันเป็นสภาวะที่ไม่แน่นอนและน่าหดหู่เพราะไม่สามารถยึดถือหรือครอบครองได้อย่างแท้จริง เมื่อมนุษย์เจริญเติบโตจากวัยทารกไปสู่วัยเด็กและวัยหนุ่มสาวซึ่งเป็นวัยที่สมบูรณ์ที่สุด เป็นวัยที่เต็มไปด้วยพลังในทุกๆ ด้าน ไมว่าจะเป็นในเรื่องแรงงาน สติปัญญา และความสวยงามระหว่างวัยที่สมบูรณ์สูงสุดของชีวิตนี้ มนุษย์สามารถที่จะทำกิจกรรมใดๆ ที่ยากลำบากและเต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ได้ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในทางโลกหรือ

^{๒๑} เจริญงานบวช, เนตรนาง อรุณรุ่ง. สัมภาษณ์ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๒๒} เจริญงานบวช, เนตรนาง อรุณรุ่ง. สัมภาษณ์ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

ในทางธรรม แต่ความสมบูรณ์นี้เป็นสิ่งที่คงอยู่เพียงระยะสั้น ในที่สุดมนุษย์ทุกคนจะต้องเขาสู่วัยชราซึ่งเป็นวัยที่ขาดพลังในการทำกิจกรรมต่างๆ แม้แต่กิจกรรมด้านการแสวงหาธรรมะซึ่งสำหรับคนทั่วไปมักจะเข้าใจว่าไม่จำเป็นต้องอาศัยแรงงานหรือความฉับไวในด้านสติ ปัญญามากมายนักก็ตาม ดังปรากฏในพระสูตรว่า “ดูกอนภิกษุทั้งหลาย ผู้บวชเมื่อแก่ ที่ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ หาไดยากคือ ๑) ผู้บวชเมื่อแก่ที่ละเอียดค้นหาไดยาก ๒) สมบูรณ์ด้วยอากัปภิกิริยาหาไดยาก ๓) เป็นผู้คงแก่เรียนหาไดยาก ๔) เป็นพระธรรมกถึกหาไดยาก ๕) เป็นผู้ทรงพระวินัยหาไดยาก”^{๒๓} การที่คนชราไม่ประสบความสำเร็จในทางธรรมนั้น น่าจะมีเหตุผลหลักอยู่ข้อหนึ่งคือคนชรามักเป็นผู้ขาดความเพียร ดังกล่าวในพระไตรปิฎก “ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียร ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นคนแก่ถูกชราครอบงำ นี่เป็นสมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียรข้อที่ ๑...”^{๒๔} อย่างไรก็ตาม ทศณะในด้านลบของพุทธศาสนาที่มีต่อความชราภาพก็ดี ความเป็นผู้สูงอายุก็ดีอาจมีได้เจตนาที่จะแสดงถึงความรังเกียจเจียดฉันท์ต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพราะเป้าหมายหลักของคำสอนในพุทธศาสนาคือ การสนับสนุนและกระตุ้นให้ปุถุชนเล็งเห็นโทษและพิษภัยของการเวียนว่ายตายเกิด การพยายามชี้โทษของความเสื่อมหรือความชราที่มนุษย์ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ น่าจะเป็นกุศโลบายให้ปุถุชนไม่หลงระเหิรไปกับความสุข ความสมบูรณ์ในวัยหนุ่มสาว การกล่าวโทษของความเสื่อมและความชราบ่อยครั้งน่าจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสติให้ปุถุชนทั้งหลายเร่งทำความเพียรและไม่ให้ตั้งตนอยู่ในความประมาทมากกว่าสร้างทัศนคติในแง่ลบต่อผู้สูงอายุ การที่พุทธศาสนาเน้นด้านลบของวัยชราที่อาจตีความได้ว่าคำสอนของพุทธศาสนาต้องการชี้ให้มนุษย์ได้เห็นความไม่เที่ยงแท้ ความไม่แน่นอนซึ่งเป็นภัยและให้เร่งหาทางออกด้วยการบรรลุนิพพาน ดังปรากฏในขราสสูตรว่า “ชีวิตนี้น้อยนัก สัตวยอมตายแมภายใน ๑๐๐ ปี ถาแมสัตว เบนอยู่เกิน (๑๐๐ ปี) ไปไซร สัตวนั้นก็ยอมตายแมเพราะชราโดยแท้แล ชนทั้งหลายยอมเศรา โศก เพราะสิ่งที่ตนยึดถือวาเป็นของเรา สิ่งที่เคยหวงแหนเป็นของเที่ยงไม่มีเลย บุคคลเห็นว่า สิ่งนี้มีความเป็นไปได้ต่างๆ มีอยู่ ดังนั้นแล้วไม่พึงอยู่ครองเรือน”^{๒๕} ภาวะที่มนุษย์ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏะสงสาร ความชราภาพและความตายเป็นสัญญาณที่บอกให้รู้ความมนุษย์ผู้นั้นกำลังจะสิ้นสุดวงจรของชีวิตๆ หนึ่งและยังเขาสู่วงจรชีวิตใหม่ ซึ่งปรากฏการณ์นี้จะเกิดขึ้นต่อไปไม่สิ้นสุด และยังชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ผู้นั้นไม่สามารถหลุดพ้นจากความไม่เที่ยง ความไม่มั่นคงและ ต้องอยู่ในสภาวะที่ผันแปรตลอดเวลา ดังนั้นความชราที่ขาดการอบรมฝึกฝนตั้งแต่วัยเยาว์จึง เป็นความ

^{๒๓} อกฺ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๙๒/๑๕๖.

^{๒๔} อกฺ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๕๔/๑๖๖.

^{๒๕} ขุ.ขุ.(ไทย) ๒๕/๔๓๓/๕๖๖.

สูญเปล่าที่นำไปสู่ภาวะที่ผันแปรซ้ำซากไม่จบสิ้น อาจจะเป็นด้วยเหตุนี้ความซราจึงกลายเป็นหนึ่งในสี่เทวทูตที่ชี้แนะให้เจาชายสิทธิ์ตะเกิดความเบื่อหน่ายทางโลกและมุ่งแสวงหาทางหลุดพ้นจากวิภวแห่งการเวียนว่ายตายเกิดประโยคที่กล่าวว่า“แมชชาติก็เปนทุกข์ แมชราก็เปนทุกข์...”

๔.๒.๒ หลักศีลธรรมที่ปรากฏในเพลงเจริญเบริน

เมื่อชีวิตผ่านล่วงเลยมาจนถึงวัยที่เรียกว่าวัยชรา เป็นวัยที่ต้องเข้าวัดทำบุญเพื่อเตรียมตัวในการไปสู่ภพหน้า ให้หันหน้าเข้าวัด ฟังธรรม รักษาศีล ฟังเทศน์ ฟังธรรมดังปรากฏในบทเพลงเจริญเบรินดังต่อไปนี้

แม่เฮยแม่ แม่จ๊ะแบล๊ะเตื่อเฮย	(แม่เอ๋ย แม่แก่ปานนี้แล้ว)
แม่สมการสละปีปะเตี้ยะ	(แม่สมควรที่จะละจากบ้าน)
สละปีโก สละปีกระแบ้ย	(ละจากวัวควาย)
สละปีโกนเนียงโกนเจา	(ละจากการเลี้ยงไหม และจากลูกหลาน)
สละเฮยปีแฮร์จัมกา	(ละแล้วจากไร่ จากนา)
แปรมุก โฉลเวือดโฉลวา	(หันหน้าเข้าวัดเข้าวา) ^{๒๖}

ในขณะที่ร่างกายยังสมบูรณ์ แข็งแรง ตายังดีอยู่ หูยังได้ยิน ให้รีบทำบุญ ตักบาตรดำรงชีวิตให้ใกล้ชิดกับพระศาสนาด้วยการหมั่นเข้าวัดเข้าวา สนทนาธรรมกับพระสงฆ์ องค์เถรดังปรากฏในบทเพลงเจริญเบรินต่อไปนี้

มุนดาบึงน้องเงือบ (ก่อนที่เราจะตาย)	
ออยเงือบน้องศาสนา	(ให้เราใกล้ชิดกับพระศาสนาไว)
มันทาแย้ตาเรื่อลเคเนีย	(ไม่ว่าจะเป็น ตายาย ทุกๆคน)
เตือบตระจึกเนือวลือ	(ในขณะที่หูยังได้ยิน)
เตือนเพนิกเนือวพลือ	(สายตายังมองเห็น)
กำลังเนือวเมียน	(พละกำลังยังมีอยู่)
บายตึกเนือวเคลียน	(ยังกินข้าวปลาอาหารได้)
วินเยียนเนือว เสกือล	(ความจำยังไม่เสื่อม)
ออยเทอบือญตะบาตร เนอแย้ขมาด	(ให้หมั่นทำบุญตักบาตร นะคุณยาย)
ออยเทอบือญตะบาตรเนอแย้ตา	(ให้ทำบุญตักบาตรนะ คุณยาย คุณตา) ^{๒๗}

^{๒๖} เรื่องปฐมสมโพชน, เนตรนาง อรุณรุ่ง, สัมภาษณ์ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๒๗} เรื่องปฐมสมโพชน, เนตรนาง อรุณรุ่ง, สัมภาษณ์ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

ทุก ๆ วันพระไหหมั่นเข้าวัด ถือศีลหา รักษาศีลแปด ทำความสะอาดบริเวณวัดให้สะอาดเรียบร้อย บำเพ็ญภาวนารักษาจิตใจให้สะอาดปราศจากกิเลส เครื่องเสราหมอง ต่าง ๆ ดังปรากฏในบทเพลงเจริญเบร็นต่อไปนี้

ทงัยเศ็ลกรุปเศ็ลเนือมะจะทลั้ย	(ทุก ๆ วันพระ)
ออยโจ็ลเวือดโจ็ลวา	(ให้เข้าวัดเขาา)
กันเศ็ลปรัมจำเศ็ลปรัมแบ็ย	(ถือศีลหา รักษาศีลแปด)
โจ็ลเวือดโจ็ลวา	(เขาาวัดเขาา)
มันทาจังหันญวันจวญ	(จัดแจงจังหันอาหารหวานคาว)
เลียงกันทิวรไทกา	(ล้างกระโถน กาน้ำ)
บอฮเวือดวาประจำ	(กวาดวัดเป็นประจำ)
มันทาเก็บสันรัมเกิดกงกอง	(กวาดรวมขยะเป็นกอง ๆ)
ออยเวือดบานสะอาด	(ให้บริเวณวัดมีความสะอาด)
เจ็ดก็สะอาดดีดเจ็ยมะนอง	(จิตใจก็จะใสสะอาดตามไปด้วย) ^{๒๔}

วัชชราเป็นวัชที่เปรียบเสมือนไม้ไผ่ลงฝง ไม่รูวาลมวันไหน ควรยึดพระรัตนตรัยคือ พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆเป็นที่พึ่ง คือเป็นที่พึ่งทางใจ เรงสร้างควมดีไวก่อนตาย ดังปรากฏในบทเพลงเจริญเบร็นต่อไปนี้

นีนันเปรียะลูกุดำ	(นี้แหละพระพุทฺธของคถึงไผ่ฝากฝงไวว)
ทาคลุนจะคล้ง	(ร่างกายที่แก่มากแล้ว)
เปรียบบอนเฌอบิตจรั้ง	(เปรียบเสมือนตนไม้ที่อยู่ไผ่ลงฝง)
มันเด็งละลุมปงงัยนา	(ไม่รู้วามันจะลมครันลงวันไหน)
เบอเวียงละลุมก็อ้อยละลุม	(ถ้ามันจะลมก็ขอไหลม)
เบ็ยดเปรียะปุดทะสาสนา	(ไผ่ลงกับพระพุทฺธศาสนา)
กะมัยอ้อยเวียละลุมแบ็จสาขา	(อย่าให้มันลม กระจัดกระจาย)
เนือวเปยะเมือดสะตัง	(อยู่ท่วไปตามริมบึง)
แกรงเก็ดเอือย	(กลัวเป็นอะไรหรือ)
แกรงจุมเจ็วหนองตีก	(ก็กลัวมันจมอยู่ในน้ำ)
เสมือมแตระลวยระล็ก	(กวาจะเนาเปอยผุพังไป)
ปกเตือวประมาณชนา	(ก็ไม่รู้วจะไชเวลากี่ป)

^{๒๔} เรื่องสุเบ็นกุมาร, สายยอด เคล้าศรี, นักเจริญ อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์, สัมภาษณ์ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

เบอเจ็ดตาระลึงแดเวือดแดว(ถาหาทวาลมไกลวัดไกลว)
 แกรงกีบานกัฏาซ้อจ (เผื่อเขาจะไต่ตัดไห)
 แกรงมนตี่น้องเงือบกัฏม้อด(เผื่อวากอนตายไปเปนผี)
 แกรงเคญรัตนตรัย (อาจจะไต่เจอพระรัตนตรัย)
 นีบานแดเปรียะอ้อง (นี่แหละที่พระองค์)
 ออยกิดเตือนคลุณเนื่อว รัวะ (ไหคิดตอนที่ยังมีชีวิตอยู่)
 บือญกปวะน้องเฮยเนื่อย (ยอมไต่บุญสูงส่งนักหนา)
 นอตานอแยยตัดเนียงงา (หนอทรมวย)^{๒๙}

๔.๓ หลักศีลธรรมที่เกี่ยวกับความเจ็บไข้และความตาย

ความเจ็บไข้และความตายเป็นสิ่งที่เป็ธรรมชาติสามัญของชีวิตเหมือนกันกับความเกิด ในทัศนะของพุทธศาสนาได้กล่าวถึงชีวิตที่ต้องเผชิญกับความเจ็บและความตายไว้เพื่อเป็น สิ่งเตือนใจมนุษย์ให้รีบเร่งทำความดี

๔.๓.๑ ทัศนะในเรื่องความเจ็บและความตายของพุทธศาสนา

เมื่อชีวิตคนใดเกิดขึ้นมาแล้ว ก็จะดำรงอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วในที่สุดก็ต้องแตกสลาย คือ ถึงแก่ความตาย ซึ่งคำว่า “ความตาย” นี้ ในคัมภีร์พระอภิธรรมปฎก มาจากคำว่า “มรณะ” ซึ่งแปลว่า ความตาย มีอยู่ทั้งสิ้น ๑๐ ศัพท^{๓๐} และมีความหมายเหมือนกันหมด คือ “ตาย” โดยมีทั้งตายที่เปนนบัญญัติ และปรมาตถ^{๓๑} แต่จะนำมาแสดงในที่นี้เพียงศัพทเดียวคือคำว่า “ความขาดสูญแห่งชีวิตินทรีย์”^{๓๒} หมายความว่าชีวิตของคนเราในแต่ละคนนี้ จะประกอบดวย สอนสำคัญ ๒ สอน คือ สอนที่เปนครูปกับสอนที่เปนนาม และทั้ง ๒ สอนนี้ ก็จะมี ผู้ทำหน้าที่ดูแลรักษาเพื่อไหสถิตดำรงอยู่ได้ ผูดดูแลรักษารูปเรียกวา“รูปชีวิต” หมายถึง ชีวิตที่เปนครูปที่อนุบาลรักษาสหชาตรูป คือรูปที่เกิดรวมกันไหสถิตดำรงอยู่ สอนผูดดูแลรักษานาม เพื่อไหสถิตดำรงอยู่ได้เรียกวา “นามชีวิต” หรือ “นามเจตสิก ” หมายถึง ชีวิตินทรีย์ เจตสิกรักษานามธรรมที่เกิดรวมกันไหสถิตดำรงอยู่^{๓๓} แต่ว่าการที่ คนเราจะตาย หรือความตายจะเกิดขึ้นแก่คนเราได้นั้น ก็เพราะชีวิตทั้งสอง คือรูปชีวิตกับนามชีวิต ซึ่งมีหน้าที่รักษารูปและนามไหเปนนอยู่ได้นี้

^{๒๙} เรื่องสุเบ็นกุมาร,สายยอด เกล้าศรี,นักเจรียง อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์, สัมภาษณ์ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

^{๓๐} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๑๙๓/๑๖๔.

^{๓๑} กิตติวุฒโฒ ภิกขุ, ตายแล้วไปไหน,พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : หนา ๑๘.

^{๓๒} อภิ.วิ.(ไทย)๓๕/๑๙๓/๑๖๔.

^{๓๓} กิตติวุฒโฒภิกขุ, ตายแล้วไปไหน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, หนา ๒๓.

มันไต่ขาดลง เมื่อมันขาดลงรูปและนามที่เกิดรวม ก็ต้องสิ้นสุดลงด้วยเช่นเดียวกัน ความขาดลงของรูปชีวิตและนามชีวิตของผู้ยังมีกิเลสในภพชาติต่าง ๆ นี่นี่เอง ที่สมมุติ เรียกว่า “ตาย” หรือ “ความตาย” สอนคำว่า “ตาย” หรือ “มรณะ” ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ทานให้คำจำกัดความไว้ว่า “ความตาย” คือ ความขาดแห่งชีวิตินทรีย์ที่เนื่องอยู่ในภพอันเดียว^{๓๔} หมายความว่า ที่เรียกว่า “ความตาย” นี้ ไต่แตกการที่ชีวิตของคนผู้ยังมี กิเลสไต่ขาดลงในภพหนึ่ง ๆ ก็เรียกว่า “ตาย” ที่หนึ่ง และที่เรียกว่า “ตาย” นี้ ก็ตายเฉพาะสวณรูป สวณนามนั้นไม่ตาย กล่าวคือรูปที่เกิดจากดิน น้ำ ไฟ ลม มาประชุมกันนี้ เมื่อเกิดมาแล้วก็มีชีวิตอยู่ เป็นคนได้ชั่วคราว เมื่อสิ้นกรรมหรือถูกกรรมเขาดัดรอนในภพชาตินี้แล้ว มันก็แยกออกจากกัน น้ำไปอยู่สวณน้ำ ดินไปอยู่สวณดิน ลมไปอยู่สวณลม ไฟก็ไปอยู่สวณไฟ ชีวิตของคนเรา เมื่อรูปและนามแยกออกจากกันอย่างนี้ ก็สมมุติ เรียกว่า “ตาย” ซึ่งเป็นการสิ้นสุดของชีวิตในภพชาติหนึ่ง ๆ สวณนามหรือจิตนั้น เพราะยังไม่สิ้นกิเลส เมื่อตายคือแยกออกจากรูปหรือกายนี้แล้ว ก็จะไปสร้างชีวิตใหม่ต่อไป ชีวิตที่สร้างขึ้นใหม่นี้ ก็อาศัยอยู่ ไต่ยาวนานไม่นานบางตามอำนาจแห่งกรรม คลายกับคนสร้างบ้านอยู่ถาไซ วัสดุก่อสร้างที่มีคุณภาพดี บ้านก็ทนอยู่ไต่ยาวนาน แต่ถาไซวัสดุก่อสร้างที่คุณภาพต่ำ บ้านก็พังเร็ว ซึ่งเมื่อบ้านพังแล้ว เจ้าของบ้านก็ต้องย้ายไปสร้างบ้านหลังใหม่ต่อไป ลักษณะจิตของผู้ที่ยังมีกิเลสก็คล้าย ๆ กันนี้ กล่าวคือ ตราบใดที่จิตยังไม่สิ้นกิเลสจิตนี้ก็จะสร้างชีวิตใหม่เรื่อยไป นั่นคือ การเวียนเกิดเวียนตายอย่างไม่มีที่สิ้นสุด สำหรับสาเหตุแห่งการตายนั้นมีอยู่ ๔ ประการ ดังนี้ ๑) ตายเพราะสิ้นอายุ หมายถึง อายุขัยของคน ๆ หนึ่ง มีประมาณ ๘๐ ปี เมื่ออายุ ๘๐ ปี ก็ต้องตาย เปรียบเหมือนกับดั่งตะเกียงเมื่อไส้หมดก็ต้องดับ ๒) ตายเพราะสิ้นบุญ หมายถึงคนที่หมดบุญที่จะอยู่เป็นคนอีกต่อไป ถึงแม้จะยังไม่สิ้นอายุขัยก็ต้องตาย เปรียบเหมือนกับตะเกียงเมื่อน้ำมันหมด ถึงแม้ไส้ยังมีอยู่ก็ต้องดับ ๓) ตายเพราะสิ้นอายุและบุญพรอมกัน เปรียบเหมือนกับตะเกียงที่ หมดทั้งไส้และน้ำมันพรอมกันจึงต้องดับ ๔) ตายเพราะกรรมมาตัดรอน เปรียบเหมือนกับตะเกียงที่ ไส้และน้ำมันยังมีอยู่ แต่ถูกลมแรงพัดจึงต้องดับ เช่น บุคคลที่ตายเพราะประสบอุบัติเหตุ^{๓๕} สาเหตุแห่งการตายทั้ง ๔ นี้ เมื่อกล่าวโดยกาลมี ๒ อย่าง คือ กาลมรณะกับอกาลมรณะ กาลมรณะ หมายถึง การตายเพราะสิ้นอายุขัย ตายเพราะสิ้นบุญ และตายเพราะสิ้นอายุและบุญพรอมกัน สวณอกาลมรณะ คือ การตายเพราะถูกกรรมเขามาตัดรอน^{๓๖}

^{๓๔} ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์(อาจ อาสภมหาเถร), คัมภีร์วิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศพรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๓๙๕.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙๕.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙๕.

พระพุทธศาสนาสอนมนุษย์ทั้งหลายให้ตระหนักรู้ ในเรื่องของชีวิต ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งแก่ เจ็บป่วย และตายไป เพราะชีวิตเป็นของที่จะต้องแตกสลายไปตามธรรมชาติ โดยเฉพาะเรื่องความตายพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่นในอัยยิกาสูตร ตรัสแก่พระเจ้าปเสนทิโกศลว่ามหาบพิตร สัตว์ทั้งปวงมีความตายเป็นธรรมดา มีความตายเป็นที่สุดไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ภาษะนินชิตโคตมหนึ่งทั้งดิถีและสุกภาษะนินชิตเหล่านั้นทั้งหมดมีความแตกเป็นธรรมดา มีความแตกเป็นที่สุดไม่พ้นความแตกไปได้แม้ฉันท สัตว์ทั้งปวงก็มีความตายเป็นธรรมดา มีความตายเป็นที่สุด ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ฉะนั้นเหมือนกัน^{๓๗} นอกจากโอกาสที่จะได้เกิดเป็นมนุษย์นั้นสุดแสนยากแล้ว ชีวิตที่ได้เกิดก็ยังเป็นของน้อยนิดคือมีชีวิตสั้นอีก ดังข้อความในคฤหัสถ์กสูตรตนิทเทส มีนักปราชญ์กล่าวไว้ว่า ชีวิตนี้เป็นของน้อยได้แก่อายุความดำรงอยู่ ความดำเนินไปความให้ชีวิตดำเนินไป ความเคลื่อนไหวความเป็นไป ความรักษา ความเป็นอยู่ ชีวิตินทรีย์ อนึ่งชีวิตเป็นของน้อย ด้วยเหตุ ๒ ประการคือ (๑) ชีวิตเป็นของน้อยเพราะดำรงอยู่ชั่วเวลาเพียงเล็กน้อย เฉพาะในขณะจิตที่เป็นปัจจุบันเท่านั้นชีวิตจึงกำลังเป็นอยู่ สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า ชีวิตอัภาพ สุขและทุกข์ทั้งปวงเป็นธรรมที่ประกอบกันขึ้นชั่วขณะจิตเดียว ขณะย่อมหมุนไปอย่างรวดเร็ว^{๓๘} เมื่อเทียบกับชีวิตของเทวดาชั้นจาตุมหาราช ชีวิตของมนุษย์จึงน้อย คือเล็กน้อย นิดหน่อย ชั่วขณะ เร็วพลัน ประเดี๋ยวเดียว ตั้งอยู่ไม่นาน ดำรงอยู่ไม่นาน เมื่อเทียบกับชีวิตของเทวดาชั้นดาวดึงส์ เทวดาชั้นนยามา เทวดาชั้นดุสิต เทวดาชั้นนิมมานรดี เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี เทวดาชั้นพรหมกายิกา ชีวิตของมนุษย์จึงน้อย คือเล็กน้อย นิดหน่อยชั่วขณะ เร็วพลันประเดี๋ยวเดียว ตั้งอยู่ไม่นาน ดำรงอยู่ไม่นาน สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย อายุของมนุษย์น้อย จำต้องไปสู่ปรโลก ต้องประสบกับความตายที่เข้าใจกันอยู่ ควรทำกุศลประพฤติ พรหมจรรย์ ผู้ที่เกิดมาแล้วไม่ตายไม่มี ภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดมีชีวิตยืนนานผู้นั้นก็อยู่ได้เพียง ๑๐๐ ปีหรืออยู่ได้เกินกว่านั้นก็มิมีน้อย”^{๓๙} (๒) ชีวิตเป็นของน้อยเพราะมีคุณค่าเพียงเล็กน้อย คือชีวิตเกี่ยวเนื่องด้วยลมหายใจเข้า ชีวิตเกี่ยวเนื่องด้วยลมหายใจออก ชีวิตเกี่ยวเนื่องด้วยลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ชีวิตเกี่ยวเนื่องด้วยมหาภูตรูป^{๔๐} ชีวิตเกี่ยวเนื่องด้วยอาหารที่กลืนกิน ชีวิตเกี่ยวเนื่องด้วยไฟธาตุ ชีวิตเกี่ยวเนื่องด้วยวิญญาณ มूलเหตุ (กรัศกาย)

^{๓๗} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๑๓๓/๑๖๖.

^{๓๘} ฐ.ม.(ไทย) ๒๙/๑๐/๕๑.

^{๓๙} ฐ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๕๓.

^{๔๐} มหาภูตรูป ๔ (๑) ปฐวีธาตุ (สภาวะที่แผ่ไปหรือกินเนื้อที่สภาพอันเป็นหลักที่ตั้งที่อาศัยแห่งสหชาตูปเรียกสามัญว่าธาตุ แขนแข็งหรือธาตุ ดิน) (๒) อาโปธาตุ (สภาวะที่เอิบอาบหรือดูดซึม ซ่านไปขยายขนาด ผูกพันเข้าด้วยกัน เรียกสามัญว่า ธาตุเหลว หรือธาตุ น้ำ) (๓) เตโชธาตุ (สภาวะที่ทำให้ร้อน เรียกสามัญ ว่า ธาตุไฟ) (๔) วาโยธาตุ (สภาวะที่ทำให้ สั่นไหว เคลื่อนที่ต่ำจุณ เรียกสามัญว่า ธาตุลม

ของสภาวะธรรมเหล่านี้ มีกำลังน้อย^{๔๑} พระผู้มีพระภาคตรัสคาถาต่อไปอีกว่ามนุษย์มีอายุน้อย บุคคลผู้ฉลาดพึงดูหมิ่นชีวิตที่น้อยนั้นพึงเร่งประพฤติธรรมเหมือนคนถูกไฟไหม้ศีรษะ ฉะนั้นเพราะความตายจะไม่มาถึงไม่มีวันคั่นล่วงเลยไป ชีวิตก็ใกล้หมดสิ้นไป^{๔๒} ในอรรถสูตร พระพุทธองค์ทรงเล่าถึงครุอรกะ ซึ่งเป็นหนึ่งในครุทั้ง ๗ ว่า ครุอรกะได้อุปมาชีวิตมนุษย์ไว้ ๗ ประการซึ่งสัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตายนั้นไม่มี สรุปได้ดังนี้ ๑) ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายเปรียบเหมือนหยาดน้ำค้างคือหยาดน้ำค้างที่ยอดหญ้า เมื่อดวงอาทิตย์ขึ้น ก็เหือดแห้งไปอย่างรวดเร็ว อยู่ได้ไม่นาน แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยหยาดน้ำค้าง ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ๒) ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายเปรียบเหมือนฟองน้ำคือ เมื่อฝนเม็ดใหญ่ตก ฟองน้ำย่อมแตกหายไปอย่างรวดเร็ว คงอยู่ได้ไม่นาน แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยฟองน้ำก็ฉันนั้นเหมือนกัน ๓) ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายเปรียบเหมือนรอยขีดในน้ำ คือรอยขีดในน้ำย่อมขาดหายไปอย่างรวดเร็ว คงอยู่ได้ไม่นาน แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยรอยขีดในน้ำก็ฉันนั้นเหมือนกัน ๔) ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายเปรียบเหมือนแม่น้ำที่ไหลมาจากภูเขา คือ แม่น้ำที่ไหลมาจากภูเขา มาจากที่ไกล มีกระแสเชี่ยวพัดสิ่งที่พาไปได้ ไม่มีเวลาหรือชั่วครู่ที่มันจะหยุด โดยที่แท้แม่น้ำนั้นย่อมไหลบ่าเรื่อยไปแม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยแม่น้ำที่ไหลมาจากภูเขา ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ๕) ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายเปรียบเหมือนก้อนขี้เถ้า คือ บุรุษผู้มีกำลังอมก้อนขี้เถ้าไว้ที่ปลายลิ้นแล้วพึงถ่มทิ้งไป โดยไม่ยากนักแม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยก้อนขี้เถ้าก็ฉันนั้นเหมือนกัน ๖) ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายเปรียบเหมือนชิ้นเนื้อ คือชิ้นเนื้อที่เอาใส่ไว้ในกระทะเหล็กที่ถูกเผาไฟ ตลอดทั้งวันย่อมหดหายไปอย่างรวดเร็ว คงอยู่ได้ไม่นาน แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยชิ้นเนื้อ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ๗) ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายเปรียบเหมือนแม่โคที่จะถูกฆ่า คือ แม่โคที่จะถูกฆ่า ถูกเขานำไปสู่ที่ฆ่า ยกเท้าขึ้นครวญไต่กิ่งไถลตายเข้าไปครวญนั้น แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยแม่โคที่จะถูกฆ่าก็ฉันนั้นเหมือนกัน^{๔๓} พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงการเปรียบเทียบชีวิตว่าเป็นของน้อยนิดไว้อีกหลายแห่ง เพราะพระพุทธองค์ทรงปรารถนาให้พุทธบริษัทตระหนักว่ากว่าจะได้เกิดมีชีวิตเป็นมนุษย์นั้นยาก และชีวิตมนุษย์นี้ก็แสนสั้นหมดไปได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นในควรดำเนินชีวิตให้ถูกต้องพึงทำกุศล พึงประพฤติ พรหมจรรย์ เพื่อไม่เกิดความกลัวไม่ถึงความสะดุ้งหวาดผวาเมื่อต้องเผชิญความตาย

พระพุทธเจ้าทรงเตือนให้พุทธสาวกตั้งใจละเลิกการทำอกุศลพึงทำกุศลโดยเฉพาะที่ต้องปฏิบัติ คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ คอยหมั่นเพียรในการระวังรักษากาย วาจา และจิตให้สะอาดให้ปราศจากกิเลส ตั้งแต่ปัจจุบันเพราะจะมีผลต่อไปยังชีวิตหน้า ดังที่พระพุทธองค์ ตรัสว่าสัตว์ที่

^{๔๑} ฐ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๕๒.

^{๔๒} ฐ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๕๔.

^{๔๓} สรุปความจากอรรถสูตร อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๗๔/๑๖๗ - ๑๖๘.

จุติจากมนุษย์กลับมาเกิดในหมู่มนุษย์มีจำนวนน้อย ส่วนสัตว์ที่จุติจากมนุษย์แล้วไปเกิดในนรกมีจำนวนมากกว่า และสัตว์ที่จุติจากมนุษย์แล้วไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานมีจำนวนมากกว่า และสัตว์ที่จุติจากมนุษย์แล้วไปเกิดในภูมิแห่งปรตมีจำนวนมากกว่า^{๔๔} แล้วพระพุทธองค์ ทรงสรุปความว่า เหล่าชนผู้ได้เกิดเป็นมนุษย์ในสมัยที่พระสังฆกรรมของพระผู้มีพระภาคยังรุ่งเรืองอยู่แต่กลับปล่อยโอกาสในการประพฤติ ปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าถึงมรรคมีองค์ ๘ อันเป็นหนทางนำไปสู่การดับทุกข์ ไม่อบรมจิตใจให้ใสสะอาดปราศจากกิเลส คนเหล่านี้ยากที่จะได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก มีแต่จะไปแออัดยัดเยียดกันอยู่ในนรก เพราะสิ่งที่มาพร้อมกันที่หาได้ยากในโลก คือการได้กำเนิดเป็นมนุษย์พร้อมกับการปฏิบัติ ขึ้นในโลกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแสดงสังฆกรรม^{๔๕}

พระพุทธศาสนาสอนว่าการเกิดเป็นทุกข์ การแก่ การเจ็บไข้ และการตายก็เป็นทุกข์ การไม่เกิดอีกจึงจะพ้นทุกข์ อย่างไรก็ตาม การเกิดเป็นกระบวนการต่อเนื่องกับการตาย ตราบเท่าที่สัตว์โลกทั้งหลายยังประมาทในการดำเนินชีวิต ปล่อยชีวิตให้เป็นไปตามแรงขับของกิเลส เป็นเหตุให้ ทำกรรมดีบ้าง กรรมชั่วบ้าง จึงต้องได้รับผลกระทบตามที่ตนได้ก่อไว้ อาจเป็นสุขบ้างเมื่อกรรมดีตามสนอง และอาจเป็นทุกข์ แส่นสาหัสเมื่อกรรมชั่วตามให้ผล ชีวิตมนุษย์จึงหมุนวนไปตามแรงเหวี่ยงของกิเลส กรรม และวิบาก (ผลกระทบ)^{๔๖} ทำให้ต้องตกอยู่ในสังสารวัฏหรือการเวียนเกิดเวียนตายจากภพหนึ่งสู่อีกภพหนึ่งอันหาเบื้องต้นและที่สุดไม่ได้

นอกจากเรื่องความเจ็บและความตายที่มีความสัมพันธ์กันแล้ว เรื่องของกรรมก็มีความสัมพันธ์กับการเกิด แก่ เจ็บ ตายอีกด้วย และเป็นเรื่องที่นักเจริญเบรินได้กล่าวถึงในบทเพลงเจริญเบรินเพื่อเป็นคติสอนใจในการทำความดีอีกด้วย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนในเรื่องนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงเรื่องกรรมในทัศนะของพุทธศาสนาซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

กรรมและการให้ผลของกรรม เป็นหลักคำสอนที่สำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งชาวพุทธทุกคนควรศึกษา เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดและนำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้องทั้งนี้ก็เนื่องมาจากว่าเดิมชาวพุทธไทยจำนวนมากทั้งในอดีตและปัจจุบัน เข้าใจความหมายของกรรม และผลกระทบคลาดเคลื่อนผิดไปจากความหมายที่ถูกต้อง เช่นประการแรกคนโดยมากมองกรรมไปในแง่ตัวผล คือเป็นผลของการกระทำเพราะฉะนั้นจึงพูดวาทกรรมหารับกรรม คำวาทกรรมในที่นี้เป็นผล ประการต่อไปมักพูดถึงกรรมโดยมุ่งเอาแรงชั่วแรงไม่ดี เรื่องร้าย ๆ อย่างที่วาทกรรมหารับกรรม หรือวาทกรรมของสัตว์ ก็หมายถึงแรงไม่ดีทั้งนั้นคือเป็นเรื่องร้าย ๆ เป็นเรื่องทุกข์เรื่องโศก

^{๔๔} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๗๒-๑๑๗๔/๖๕๓ - ๖๕๔.

^{๔๕} อ.อ.อ.ก. (ไทย) ๒๓/๒๙/๒๗๗.

^{๔๖} ศศิธรณ กาลังสินเสริม, การศึกษาวิเคราะห์ แนวคิดเรื่องไตรวัฏฏ์ในอภิธรรมภาณีย์, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

เรื่องภัยอันตราย ความวิบัติ เหตุร้ายนา^{๔๗} นอกจากนี้ยังเข้าใจวาทกรรมคือผลของความชั่วร้ายที่เราได้กระทำไว้แต่ชาติปางก่อน เชื่อวาทกรรมเป็นกฎสำเร็จรูปตายตัวที่เราไม่มีโอกาสแก้ไขหรือทำอะไรไม่ได้ และเชื่อว่าทำอย่างไร ต้องได้รับอย่างนั้นไม่มีเปลี่ยนแปลง^{๔๘} อีกทั้งกำลังสับสนและไม่คอยมั่นใจการให้ผลของกรรม เพราะเห็นบุคคลบางคนทำชั่วมาโดยตลอด กลับได้ผลดีมากมาย เต็มไปด้วยลาภ ยศ สุข สรรเสริญ แต่ในทางตรงกันข้าม บุคคลบางคนทำความดีมาโดยตลอด กลับได้รับแต่ผลร้ายเต็มไปด้วยความทุกข์ทรมานต่าง ๆ เช่น เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกนิินหา ถูกใส่ความไหราย และเจ็บป่วยอยู่เสมอ ๆ^{๔๙}

จากการศึกษาความหมายของกรรมในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ทำให้ทราบวาทกรรม เป็นคำกลาง ๆ แปลว่า การกระทำ หมายถึงการกระทำที่ ประกอบด้วยเจตนา จะแสดงออกทางกายก็ตาม วาจา ก็ตาม หรือใจคิดก็ตาม จัดเป็นกรรมทั้งนั้น ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า“เจตนาหิ ภิกขเว กัมมํ วทามิ”^{๕๐} แปลความว่า ภิกษุทั้งหลาย เจตนาอันเองเราเรียกว่ากรรมบุคคลจงใจแล้วจึงกระทำ ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจและกรรมนั้นก็ไม่ได้หมายถึงเฉพาะกรรมชั่ว ที่บุคคลทำไว้ในอดีตตามที่ คนทั่วไปเข้าใจเท่านั้น แต่หมายถึงกรรมทั้งดีและชั่วที่บุคคลใดทำไว้ในอดีต ปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย คือถ้าพูดถึงการกระทำเมื่อไร ก็เมื่อนั้นแหละ จะเป็นอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคตก็ตาม การกระทำนั้น ๆ เป็นกรรมทั้งสิ้น^{๕๑} นอกจากนี้ยังทำให้ทราบว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงความหมายของกรรมไว้ ๒ ชั้นคือ กรรมชั้นหยาบ และกรรมชั้นละเอียด ดังนี้ ๑) กรรมชั้นหยาบ หมายถึง กรรมที่เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงแล้ว คนทั่วไปสามารถเข้าใจความหมายได้ทันที กรรมชั้นหยาบนี้ ทรงหมายถึง “อาชีพการงานที่บุคคลทำ ” ดังขอความในวาเสฏฐสูตร ที่ตรัสไว้ว่า “ บุคคลเป็นชวานาก็เพราะกรรม เป็นโจรก็เพราะกรรม เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม เป็นกษัตริย์ก็เพราะกรรม”^{๕๒} หมายความว่า

^{๔๗} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป.) หน้า ๓-๔.

^{๔๘} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกรรม, (กรุงเทพมหานคร : หจก. หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^{๔๙} วศิน อินทสระ, หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^{๕๐} อัง.น.ก. (บาลี) ๒๒/๖๓/๓๙๕.

^{๕๑} พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๔๖.

^{๕๒} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๔๖๐/๕๘๒.

นายคนนี้ เขาดำนา หวานขาว ไถนา เขาก็เป็นชาวนา การงานที่ เขาทำนานั่นเอง ทำให้เขาเป็นชาวนา คือเป็นไปตามการกระทำหรืออาชีพการงานของเขา เป็นขั้นที่ มองดูอย่างหยาบ^{๕๓}

๒) กรรมชั้นละเอียด หมายถึง กรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งพระพุทธองค์ทรงหมายถึง เจตนา ดังพระพุทธพจน์ที่กล่าวไว้ข้างตนาว่า “เจตนาหิ ภิกขเวกมมํ วทามิ”^{๕๔} เจตนา ทั่วความคิดตั้งใจ เจตจำนง ความตั้งใจคิดมุ่งหมาย เป็นตัวกรรม เมื่อบุคคลตั้งใจ มีเจตนาอย่างใดแลแล้วก็แสดงออกมาเป็นการกระทำทางกายบาง แสดงออกมาทางวาจาเป็นการพูดบาง นี่คือความหมายของกรรมที่ค่อย ๆ มองละเอียดเข้ามา^{๕๕}

กรรมนั้น มีหลายประเภท แตแบ่งออก เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ ๒ กลุ่ม^{๕๖} คือ ประเภทของกรรมตามนัยแห่งพระไตรปิฎก และประเภทของกรรมตามนัยแห่งอรรถกถา ดังนี้

๑) ประเภทของกรรมตามนัยแห่งพระไตรปิฎกในพระไตรปิฎกสามารถจำแนกหรือแบ่งกรรมออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ ๒ ประเภทบาง ๓ ประเภทบาง ๔ ประเภทบาง^{๕๗} ดังนี้ (๑) กรรม ๒ ประเภท จำแนกตามคุณภาพ หรือตามธรรมชาติเป็นมูลเหตุ ได้แก่ อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล การกระทำที่ไม่ดี หรือกรรมชั่ว หมายถึงการกระทำที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ และโมหะ กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดี หรือกรรมดี หมายถึง การกระทำที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ และอโมหะ (๒) กรรม ๓ ประเภท จำแนกตามทวาร คือ ทางที่ทำการ หรือทางแสดงออก ของกรรมได้แก่ กายกรรม กรรมทำด้วยกาย หรือการกระทำทางกาย วาจากรรม กรรมทำด้วยวาจา หรือการกระทำทางวาจา มโนกรรม กรรมทำด้วยใจ หรือการกระทำทางใจ (๓) กรรม ๔ ประเภท จำแนกตามสภาพที่ สัมพันธ์กับวิบากหรือการไหลได้แก่กรรมดำมีวิบากดำได้แก่กายสังขาร วาจาสังขารและมโนสังขาร ที่มีการเบียดเบียน ตัวอย่างง่าย ๆ เช่น ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร มุสาวาท และดื่มสุราเมรัย กรรมขาว มีวิบากขาว ได้แก่กายสังขาร วาจาสังขาร และมโนสังขาร ที่ไม่มีการเบียดเบียน ตัวอย่างคือ การประพฤติตามกุศลกรรมบถ ๑๐ (๓) กรรมทั้งดำและขาว มีวิบากทั้งดำและขาว ได้แก่กายสังขาร วาจาสังขาร และมโนสังขารที่มี การเบียดเบียนบาง ไม่มีการเบียดเบียนบาง เช่น การกระทำของ

^{๕๓} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๔๖.

^{๕๔} อัง.จก.ก. (บาลี) ๒๒/๖๓/๓๙๕.

^{๕๕} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๔๗.

^{๕๖} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกรรม, หน้า ๒๐.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๐.

มนุษย์ทั่วไป (๔) กรรมไม่ดำไมขาว มีวิบากไม่ดำไมขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม ไตแกเจตนาเพื่อละกรรมทั้งสามอย่างข้างตน หรือว่าโดยองคธรรม ไตแกโพชฌงค์ ๗ หรือมรรคมีองค์ ๘^{๕๘} จากการศึกษาประเภทของกรรมในพระไตรปิฎก ทำให้ทราบว่าในบรรดากรรมที่กล่าวไวข้างตนทั้งหมด กรรมที่จัดว่าสำคัญที่สุดคือมโนกรรม เหตุที่มโนกรรมสำคัญที่สุดก็เพราะว่าเป็นจุดเริ่มต้น คนคิดก่อนแล้วจึงพูดจึงกระทำ คือแสดงออกทางกายและวาจา^{๕๙} ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว

๒) ประเภทของกรรมตามนัยแห่งอรรถกถาคัมภีรอรรถกถา หมายถึงคัมภีร์ที่พระเถระผู้ เป็นพหูสูตรแต่งขึ้นในภายหลัง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายความในพระไตรปิฎก อรรถกถาที่แสดงเรื่องกรรมและเป็นที่นิยมกันมากที่สุดในยุคหลัง ๆ คือ คัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งแต่งโดยพระพุทธโฆษาจารย์ ในคัมภีร์นี้ ท่านได้แบ่งกรรมไว้ถึง ๑๒ ประเภท^{๖๐} หรือกรรมสี่ ๓ หมวด มี หัวข้อและความหมายโดยย่อดังนี้

หมวดที่ ๑ วาโดยปากกาล คือ จำแนกตามเวลาที่ให้ผล ๑) ทัฏฐธรรมเวทนียกรรม กรรมให้ผลในปัจจุบันคือภพนี้ ไตแกกรรมดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ที่กระทำในขณะที่แห่งชวนจิตดวงแรก ในบรรดาชวนจิตทั้ง ๗ แห่งชวนวิถีหนึ่ง ๆ พูดเป็นภาษาวิชาการว่า ไตแกชวนเจตนาที่หนึ่ง กรรมนี้ให้ผลเฉพาะในชาติ นี้เท่านั้นถ้าไม่มีโอกาสให้ผลในชาตินี้ ก็กลายเป็นอโหสิกรรม ไม่มีผลต่อไป เหตุที่ให้ผลในชาตินี้เพราะเป็นเจตนาดวงแรก ไม่ถูกกรรมอื่นครอบงำ เป็นการปรุงแต่งแต่เริ่มต้น จึงมีกำลังแรงแต่ไม่ไหลผลต่อจากชาตินี้ไปอีก เพราะไม่ได้การเสพคุณ จึงมีผลเล็กน้อย ท่านเปรียบว่าเหมือนพรานเห็นเนื้อ หยิบลูกศรยิงไปทันที ถ้าถูกเนื้อก็ล้มที่นั่นแต่ถ้าพลาด เนื้อก็รอดไปเลย ๒) อุปัชชเวทนียกรรม กรรมให้ผลในภพที่จะไปเกิดคือในภพหน้า ไตแกกรรมดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ที่กระทำในขณะที่แห่งชวนจิตดวงสุดท้ายในบรรดาชวนจิตทั้ง ๗ แห่งชวนวิถีหนึ่ง ๆ พูดเป็นภาษาวิชาการว่าไตแกชวนจิตที่ ๗ กรรมนี้ ให้ผลเฉพาะในชาติถัดจากนี้ไปเท่านั้น ถ้าไม่มี โอกาสให้ผลในชาติหน้า ก็กลายเป็นอโหสิกรรม ที่เป็นเช่นนี้เพราะเป็นเจตนาท้ายสุดของชวนวิถี เป็นตัวให้สำเร็จความประสงค์ และได้ความเสพคุณจากชวนเจตนาอื่น ๆ มาแล้ว แต่ในเวลาเดียวกัน ก็มีกำลังจำกัด เพราะเป็นขณะจิตที่กำลังสิ้นสุดชวนวิถี ๓) อปรปรีชเวทนียกรรม กรรมให้ผลในภพต่อ ๆ ไป ไตแกกรรมดีก็ตามชั่วก็ตาม ที่ทำในขณะที่แห่งชวนจิตทั้ง ๕ ในระหว่างคือในชวนจิตที่ ๒-๖ แห่งชวนวิถีหนึ่ง ๆ พูดเป็นภาษา

^{๕๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๘, หน้า ๑๕๙-๑๖๐.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๖๑.

^{๖๐} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกรรม, หน้า ๒๒.

วิชาการว่า ไตแกชวนเจตนาที่สองถึงที่หก กรรมนี้ให้ผลได้เรื่อยไปในอนาคตเมื่อเลยจากภพ
 หนาไปแล้ว คือได้ออกาสเมื่อใด ก็ให้ผลเมื่อนั้น ไม่เป็นอโหสิกรรม ตราบเท่าที่ยังอยู่
 ในสังสารวัฏ ทานเปรียบเหมือนสุนัขไลเนื้อ ตามทันเมื่อใด ก็กัดเมื่อนั้น ๔) อโหสิกรรม กรรม
 เล็กให้ผล ไตแกกรรมดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ซึ่งไม่ได้โอกาสที่จะให้ผลภายในเวลาที่จะออกผลได้
 เมื่อผ่านลงเวลานั้นไปแล้ว ก็ไม่ให้ผลอีกต่อไป

หมวดที่ ๒ ว่าโดยกิจ คือจำแนกการให้ผลตามหน้าที่ ๕) ชนกรรม กรรมแต่งให้
 เกิด หรือกรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด ไตแก กรรมคือเจตนาดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ที่เป็นตัวทำให้เกิด
 ชันธที่เป็นวิบาก ทั้งในขณะที่ปฏิสนธิและในเวลาที่ชีวิตเป็นไป (ปวัตติกาล) ๖) อุปตัมภกรรม
 กรรมสนับสนุน ไตแกกรรมพวกเดียวกับชนกรรม ซึ่งไม่สามารถให้เกิดวิบากเอง แต่เขาช่วย
 สนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนกรรม ทำให้สุขหรือทุกข์ที่เกิดขึ้นในชันธ ซึ่งเป็นวิบากนั้น
 เป็นไปนาน ๗) อุปุปกกรรม กรรมบีบคั้นไตแกกรรมฝ่ายตรงข้ามกับชนกรรม ซึ่งให้ผล
 บีบคั้นผลแห่งชนกรรมและอุปตัมภกรรม ทำให้สุขหรือทุกข์ที่เกิดขึ้นในชันธ ซึ่งเป็นวิบาก
 นั้น ไม่เป็นไปนาน ๘) อุปฆาตกรรม ไตแกกรรมฝ่ายตรงข้ามที่มี กำลังแรง เขาตัดรอน
 ความสามารถของกรรมอื่น ที่มี กำลังน้อยกว่าเสีย หามวิบากของกรรมนั้น หนีขาดไปเสียทีเดียวแล
 วเปิดช่องแกวิ บากของตน เช่น ปตุมาตกรรมของพระเจ้าอชาตศัตรู ตัดรอนกุศลกรรมของพระ
 องค์เสีย เป็นต้นหมวดที่ ๓ ว่าโดยปากทานปริยาย คือจำแนกตามแรงที่ยักเยื้องกันคือ ลำดับ
 ความแรงในการให้ผล ๙) คุรุกรรม กรรมหนัก ไตแกกรรมที่มีผลแรงมาก ในฝ่ายดีไตแก
 สมบัติ ๘ ในฝ่ายชั่วไตแก อนันตริยกรรม มีมาตุฆาต เป็นต้น ยอมให้ผลก่อนและครอบงำ
 กรรมอื่น ๆ เสีย เปรียบเหมือนหวนน้ำใหญ่ไหลมาทวมทับน้ำน้อยไป ๑๐) พหุลกรรม หรือ
 อาจิณณกรรม กรรมทำมากหรือกรรมเคยชิน ไตแกกรรมดีหรือกรรมชั่วที่ ประพฤติมาก หรือ
 ทำบ่อย ๆ สังสมเคยชินเป็นนิสัย เช่น เป็นคนมีศีลดีหรือเป็นคนทุศีล เป็นต้น กรรมไหนทำ
 บ่อยทำมากเคยชิน มีกำลังกว่าก็ให้ผลได้ก่อน เหมือนนักมวยปล้ำลงสู้กัน คนไหนแข็งแรง
 เก่งกว่า ก็ชนะไป กรรมนี้ต่อเมื่อไม่มีคุรุกรรม จึงจะให้ผล ๑๑) อาสันนกรรม กรรมจวนเจียน
 หรือกรรมใกล้ตาย ไตแกกรรมที่กระทำหรือระลึกขึ้นมาในเวลาใกล้ตาย จับใจอยู่ใหม่ ๆ ถ้าไม่มี
 กรรม ๒ ขอก่อน ก็จะให้ผลก่อนกรรมอื่น ๆ เปรียบเหมือนโคแอ้อัดอยู่ในคอก พอนายโคบาล
 เปิดประตูออก โคใดอยู่ริมประตูคอก แม่เป็นโคแกออนแอก็ออกไปได้ก่อน ๑๒) กัตตดากรรม
 หรือกัตตาวาปนกรรม กรรมสักวาทำ ไตแกกรรมที่ทำด้วยเจตนาอันอ่อน หรือมิใช่เจตนาอย่าง
 นั้น ๆ โดยตรง เป็นกรรมที่เบา เปรียบเหมือนลูกศรที่คนบ้ายิงออกไป ต่อเมื่อไม่มีกรรมสาม
 ขอก่อน กรรมนี้จึงจะให้ผล กรรม ๑๒ นี้ เรียกไควาเปนมติของพระอรรถกถาจารย์โดยแท้ แม่

ว่าจะมีบางข้อที่ใดเคาความเดิมจากพระบาลี คือพระไตรปิฎก^{๖๑} และการแบ่งกรรมออกเป็น ๑๒ ประเภทนี้ ช่วยทำให้ผู้ศึกษาเรื่องกรรมมองเห็นภาพของกรรมชัดเจนยิ่งขึ้น^{๖๒}

การให้ผลของกรรมหลักกรรม หรือกฎแห่งกรรมมีอยู่ว่า “บุคคลทำกรรมใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เขาย่อมต้องรับผลแห่งกรรมนั้น”^{๖๓} แต่เนื่องจากกรรมบางอย่าง หรือการกระทำ บางคราวไม่มีผลปรากฏชัดในทันที ผู้มีปัญญานอยจึงมองไม่เห็นผลแห่งกรรมของตน จึงทำให้ สับสน และเข้าใจไขว่เขว^{๖๔} จนกลายมาเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมากที่สุดการแก้ปัญหาในเรื่องนี้ ที่เหมาะสมและถูกต้องที่สุด คือการกลับไปศึกษาหาคำตอบจากพระพุทธรูปเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม ที่มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา จากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ ผู้วิจัยได้ทราบวาเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมนี้ พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในที่ต่างๆ หลาย นัย แต่ในงานวิจัยนี้ จะขอนำมากล่าวเฉพาะพระสูตรที่เห็นว่ามีความสำคัญและตรงกับประเด็น ที่ศึกษาเท่านั้น

ในจุฬกัมมวิภังคสูตร^{๖๕} พระพุทธองค์ทรงตอบปัญหาของสุกมาณพ ถึงเหตุที่ทำให้ สัตว์ทั้งหลายผู้เกิดมาเป็นมนุษย์มีความแตกต่างกัน เช่น อายุสั้น อายุยืน โรคมาก โรคน้อย ผิพรรณทราม ผิพรรณผ่องใส เป็นต้น เพราะกรรมของตนที่ทำไว้ในอดีตชาติ ส่งผลในปัจจุบัน ชาติ ดังนี้สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรม เป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้ทราบและดีสุกมาณพ กราบ ทูลว่า ขอความที่ทรงแสดงนั้นยังย่อนัก ขอให้ทรงแสดงโดยพิสดาร เพื่อเขาจักได้เข้าใจโดย แจ่มแจ้ง พระพุทธองค์จึงทรงแสดงปัญหาทั้ง ๑๔ ข้อ โดยพิสดาร แต่ในที่นี้ จะขอย่อความโดย จัดเป็น ๗ คู่ ดังนี้คู่ที่ ๑ คนที่มีอายุสั้น ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นผู้ชอบฆ่าสัตว์ ด้วยผลแห่ง กรรมชั่วนั้น หลังจากตายแล้วจึงต้องไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่เหล่านั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนมีอายุสั้น ส่วนคนที่มีอายุยืน ก็ เพราะเมื่อชาติก่อน เป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ด้วยผลแห่งกรรมดีนั้น หลังจากตายแล้วจึงได้ ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่นั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็ จะเป็นคนมีอายุยืน คู่ที่ ๒ คนที่มีโรคมามาก ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นผู้ชอบเบียดเบียนสัตว์ ด้วย

^{๖๑} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๘, หน้า ๒๒๐.

^{๖๒} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกรรม, หน้า ๒๒.

^{๖๓} อัง.ป.จก. (ไทย) ๒๒/๕๗/๑๐๑.

^{๖๔} วุฒิน อินทสระ, หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด , พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, หน้า ๔.

^{๖๕} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๙-๒๙๖/๓๔๙-๓๕๕.

ผลแห่งกรรมชั่วนั้น หลังจากตายแล้วจึงต้องไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่เหล่านั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนมีโรคมากสวนคนที่มีโรคน้อย ก็เพราะเมื่อชาติก่อน เป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์ ด้วยผลแห่งกรรมดีนั้น หลังจากตายแล้วจึงได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่นั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนมีโรคน้อย คูที่ ๓ คนที่มีผิวพรรณทราม ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นผู้ชอบโกรธ ผูกพยาบาทและปองร้าย ด้วยผลแห่งกรรมชั่วนั้น หลังจากตายแล้วจึงต้องไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่เหล่านั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนมีผิวพรรณทรามสวนคนที่มี ผิวพรรณผ่องใส ก็เพราะเมื่อชาติ ก่อนเป็นผู้ไม่ชอบโกรธ ผูกพยาบาทและปองร้าย ด้วยผลแห่งกรรมดี นั้น หลังจากตายแล้วจึงได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่นั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนมีผิวพรรณผ่องใส คูที่ ๔ คนที่เกิดมามีอำนาจน้อย ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นผู้มีใจริษยา ในลาภสักการะและการบูชาของบุคคลอื่น ด้วยผลแห่งกรรมชั่วนั้น หลังจากตายแล้วจึงต้องไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่เหล่านั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนมีอำนาจน้อยสวนคนที่มีอำนาจมาก ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นผู้ไม่มีใจริษยา ในลาภสักการะและการบูชาของบุคคลอื่น ด้วยผลแห่งกรรมดีนั้น หลังจากตายแล้วจึงได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่นั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนมีอำนาจมาก คูที่ ๕ คนที่มีโรคะน้อย ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นผู้ไม่ชอบไหวหว่า น้ำ ผา เปนตน แกสมณะหรือพราหมณ ด้วยผลแห่งกรรมชั่วนั้น หลังจากตายแล้วจึงต้องไปเกิดในอบายทุกคติ วินิบาต นรก หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่เหล่านั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนมีโรคะน้อย สวนคนที่มีโรคะมาก ก็เพราะเมื่อชาติ ก่อนเป็นผู้ ชอบไหวหว่า น้ำ ผา เปนตน แกสมณะหรือพราหมณ ด้วยผลแห่งกรรมดีนั้น หลังจากตายแล้วจึงได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่นั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนมีโรคะมากคูที่ ๖ คนที่ เกิดในตระกูลต่ำ ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นผู้กระดาง เยอหยิ่ง ไม่สักการะ เคารพและนับถือ ผู้ที่ควรแกสักการะ เคารพและนับถือ ด้วยผลแห่งกรรมชั่วนั้น หลังจากตายแล้วจึงต้องไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่เหล่านั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะเกิดในตระกูลต่ำสวนคนที่เกิดในตระกูลสูง ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นผู้ไม่กระดาง เยอหยิ่ง ยอมสักการะ เคารพและนับถือ ผู้ที่ควรแกสักการะ เคารพและนับถือ ด้วยผลแห่งกรรมดีนั้นหลังจากตายแล้วจึงได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่นั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะเกิดในตระกูลสูง คูที่ ๗ คนที่มีปัญญาทราม ก็เพราะเมื่อชาติ ก่อนเป็นผู้ ไม่ชอบเขาหาสมณะหรือพราหมณ เพื่อสอบถาม

ถึงสิ่งที่เป็นอกุศล กรรมอะไรที่ทำแล้ว ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ แต่ให้เกิดทุกข์ตลอดไป และกรรมอะไรที่ทำแล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขตลอดไป ด้วยผลแห่งกรรมชั่วนั้น หลังจากตายแล้วจึงต้องไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่เหล่านั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนมีปัญญาทึบมัวคนที่มีปัญญามาก ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นผู้ชอบเขาหาสมณะหรือพราหมณ์เพื่อสอบถามถึงสิ่งที่เป็อกุศลกรรมอะไรที่ทำแล้ว ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ แต่ให้เกิดทุกข์ตลอดไป และกรรมอะไรที่ทำแล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขตลอดไป ด้วยผลแห่งกรรมดีนั้น หลังจากตายแล้วจึงได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่นั้น ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนมีปัญญามาก

จากการศึกษาจุฬามณีวงศ์คสูตร ทำให้ทราบว่าพระสูตร ๆ นี้ เป็นพระสูตรที่แสดงถึงเรื่องกรรมและการไผลของกรรม ที่ตรงไปตรงมาที่สุด ทำให้หายสงสัยและเข้าใจยิ่งขึ้นว่าการที่มนุษย์เกิดมาแล้วมีความแตกต่างกัน เช่น อายุสั้น อายุยืน โรคมาก โรคน้อย ร่ำรวยยากจน เป็นต้น ก็เพราะกรรมชั่วและดีในชาติก่อน ที่แต่ละคนได้ทำไว้มิเหมือนกันหรือเท่ากัน ได้ไผลในชาตินี้แน่นอน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า คนเราจะต้องเป็นเช่นนั้นตลอดไปจนตาย เช่น คนที่เกิดมาในครอบครัวที่ยากจน มีความเป็นอยู่ อย่างแรนแคนยากลำบาก ก็ไม่ได้หมายความว่า เขาจะต้องเป็นคนยากจน เพราะกรรมชั่วในชาติก่อนไผลไปจนตายทั้งนี้ก็เพราะว่าอดีตกรรมที่ทำหน้าที่นำสัตว์ทั้งหลาย ให้มาเกิดเป็นมนุษย์ในชาตินี้ ในกรรม ๑๒ พระอรธฤถจารย์เรียกกรรมตัวนี้ว่า ชนกกรรม คือ กรรมแต่งให้เกิด เมื่อนำมาเกิดแล้ว ก็จะหยุดไผลคือหมด หน้าที่^{๖๖} ในชาตินี้ ดังนั้นหากชาตินี้เขามีความขยันขันแข็งในการทำงาน งานหนักก็เอา งานเบา ก็สู้ เมื่อหาทรัพย์มาได้ก็ รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด รู้จักเก็บออมตลอดถึงรู้จักปรับปรุงพัฒนาอาชีพที่ทำให้เจริญก้าวหน้าขึ้น เขาก็จะสามารถพลิกสถานะภาพจากคนที่เกิดมียากจน กลับกลายเป็นเศรษฐีในชาตินี้ได้ เพราะกรรมดีที่เขาทำ คือขยันทำงาน รู้จักใช้จ่าย รู้จักเก็บออม ได้ไผลดีแก่เขาในชาตินี้ เช่นชีวิตการต่อสู้ของคุณสมุชชัยอึ้งสมรรถโกษา จากเด็กผู้ชายคนหนึ่งที่กำลังพรวอแมมมาตั้งแต่ตัวเล็ก ๆ ต้องอาศัยอยู่กับพี่ชาย และพวยเรือขายของในคลอง อยู่เป็นเวลานานจนกระทั่งก้าวสู่ ความเป็นเจ้าของกิจการแสงทองโทรทัศน์ อันใหญ่โตถึง ๓ แห่งด้วยกัน เพราะความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นสร้างสรรค์ เป็นต้น^{๖๗} ส่วนคนที่เกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย มีความเป็นอยู่สุขสบาย ไม่ยากลำบาก ก็ไม่ได้หมายความว่า เขาจะต้อง เป็นคนร่ำรวย เพราะ

^{๖๖} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกรรม, หน้า ๒๔.

^{๖๗} พระมหาชัยพร ชยวโร, ธรรมะมหาเศรษฐี, (กรุงเทพมหานคร : ไพลิน , ๒๕๔๗), หน้า ๑๔.

กรรมดีในชาติก่อนให้ผลไปจนตายกล่าวคือ ถ้าในชาตินี้เขาประมาท ใช้จ่ายทรัพย์ที่มีอยู่ อยางมากมายนั้นในทางที่ผิด เช่นนำไปเลี้ยงเพื่อนชั่ว เล่นการพนัน ซื่อสิ่ง เสพติด เป็นต้น อีกทั้งไม่ประกอบอาชีพทำกรงานใด ๆ เพื่อแสวงหาทรัพย์มาเพิ่ม ในที่สุดทรัพย์ที่มีอยู่ มากมายนั้น ก็ยอมที่จะหมดลงได้ ทำให้ต้องเปลี่ยนสถานะจากเดิมที่เกิดมา ร่ำรวย กลับกลายเป็นคนยากจน เพราะกรรมชั่วที่ตนเองทำในปัจจุบัน ได้ให้ผลชั่วในชาตินี้ ตามกฎแห่งกรรมที่ว่า “บุคคลทำกรรมใดไว้ดีก็ตาม ชั่วก็ตามเขายอมต้องรับผลแห่งกรรมนั้น”^{๖๔} เพราะฉะนั้นบุคคลจึงต้องยอมรับ แต่ไม่ควรยอมจำนนต่อผลแห่งกรรมชั่วในชาติก่อน ที่ได้ให้ผลในชาตินี้ โดยเฉพาะในเรื่องชาติกำเนิดที่ได้เกิดมาทรมาน และไม่ควรถ่วงระเร้งตั้งตนอยู่ ในความประมาท หากใดเกิดมาดีในชาตินี้ แต่ทั้งที่เกิดมาทรมานและเกิดมาดีเป็นคนในชาตินี้ ก็ควรจะไขโอกาสนี้ทำแต่กรรมดี เพื่อให้ผลแห่งกรรมดี ที่ทำในชาตินี้ ช่วยผันแปรสถานะเดิมที่ เกิดมาทรมาน ให้กลับกลายเป็นดีและมีความสุขในชาติปัจจุบัน อีกทั้งเพื่อให้ผลแห่งกรรมดี ที่ทำในชาตินี้ ช่วยสนับสนุนให้ผู้ที่มีความสุข ความเจริญเพราะเกิดมาดีแล้ว มีความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น ในชาตินี้ ทั้งนี้ก็เพราะว่า บุคคลไม่ได้เป็นคนดีหรือเป็นคนชั่วเพราะชาติกำเนิด แต่จะเป็นคนดีหรือเป็นคนชั่ว เพราะกรรมดีกรรมชั่วที่ ตนทำนั่นเองดังที่ พระพุทธองค์ตรัสเหตุที่ทำให้บุคคลเป็นพราหมณ์ (เป็นคนดีคนชั่ว) ก็เพราะกรรมที่ตนทำแล้วเสฏฐมานพและภาร ทวาชมานพ ว่า“บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่หรือไม่เป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่ แต่บุคคลจะเป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรมหรือไม่เป็นพราหมณ์ก็ เพราะกรรม”^{๖๕}

กรรมชั่ว กรรมดีในชาตินี้ ให้ผลชั่วผลดีในชาตินี้ในบรรดาพระสูตรที่ แสดงถึงกรรมและการให้ผลของกรรม ที่ตรงไปตรงมาและชัดเจน นอกเหนือจากจุฬามณีวิภังคสูตรแล้ว ก็ยังมีพระสูตรอีกสูตรหนึ่งที่แสดงถึงกรรมและการให้ผลของกรรมไว้อย่างละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ผลของกรรม ซึ่งเป็นที่สงสัยของคนจำนวนมาก เช่นบางคนทำกรรมดีอยู่เสมอ ๆ แต่ได้รับผลชั่ว สอนคนที่ทำชั่วมาโดยตลอด กลับได้รับผลดี ที่เป็นเช่นนี้ เป็นเพราะอะไร พระสูตร ๆ นี้ จะให้ความกระจ่างในเรื่องเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี พระสูตรที่ว่า ก็คือมหากัมมวิภังคสูตร ซึ่งในพระสูตรนี้ พระพุทธองค์ทรงแสดงเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมอย่างละเอียด ทั้งกรรมในอดีตที่ให้ผลในปัจจุบัน กรรมปัจจุบันที่ให้ผลในปัจจุบัน และกรรมในปัจจุบันที่จะให้ผลในอนาคตคือชาติหน้าและชาติต่อ ๆ ไป อีกทั้งเรื่องของความเชื่อที่บุคคลต่าง ๆ ล้วนมีความเชื่อในสิ่งที่ตนเองได้สัมผัสมาเท่านั้นว่าถูก ของคนอื่นที่เห็นผิดไปจากตน ถือว่าผิดหมด พราสูตรนี้พระพุทธเจ้าแสดงแก่พระอานนท ซึ่งจะนำมากล่าวเฉพาะที่ เห็นว่าเกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา ซึ่งมี

^{๖๔} อ.ป.จก. (ไทย) ๒๒/๕๗/๑๐๑.

^{๖๕} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๖๐/๕๘๑.

ใจความแห่งพระสูตรโดยย่อดังนี้ ๑) บรรดาคน ๔ จำพวกในโลกนี้ คนที่ชอบฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์...และเปนมิจฉาทิฎฐิ หลังจากตายแล้วได้ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมชั่วที่เขาทำไว้ในชาติก่อนหรือในภายหลังไหลผล หรือว่าเพราะมิจฉาทิฎฐิ ที่เขายึดมั่นในเวลาใกล้จะตายไหลผลก็ได้ แต่คนที่ทำกรรมชั้อย่างนั้น เขาย่อมได้รับผลแห่งกรรมชั่วที่ทำในชาตินี้ก็มี ในชาติหน้าหรือชาติต่อไปก็มี ๒) บรรดาคน ๔ จำพวกในโลกนี้ คนที่ชอบฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์...และเปนมิจฉาทิฎฐิ หลังจากตายแล้วได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมดีที่เขาทำไว้ในชาติก่อนหรือในภายหลังไหลผล หรือว่าเพราะสัมมาทิฎฐิ ที่เขายึดมั่นในเวลาใกล้จะตายไหลผลก็ได้ แต่คนที่ทำกรรมชั้อย่างนั้น เขาย่อมได้รับผลแห่งกรรมชั่วที่ทำในชาตินี้ก็มี ในชาติหน้าหรือชาติต่อไปก็มี ๓) บรรดาคน ๔ จำพวกในโลกนี้ คนที่เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์...และเปนมิจฉาทิฎฐิ หลังจากตายแล้วได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมดีที่เขาทำไว้ในชาติก่อนหรือในภายหลังไหลผล หรือว่าเพราะสัมมาทิฎฐิ ที่เขายึดมั่นในเวลาใกล้จะตายไหลผลก็ได้ แต่คนที่ทำกรรมดีอย่างนั้น เขาย่อมได้รับผลแห่งกรรมดีที่ทำในชาตินี้ก็มี ในชาติหน้าหรือชาติต่อไปก็มี ๔) บรรดาคน ๔ จำพวกในโลกนี้ คนที่เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์...และเปนมิจฉาทิฎฐิ หลังจากตายแล้วได้ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะบาปกรรมที่เขาทำไว้ในชาติ ก่อนหรือในภายหลังไหลผล หรือว่าเพราะมิจฉาทิฎฐิ ที่เขายึดมั่นในเวลาใกล้จะตายไหลผลก็ได้ แต่คนที่ทำกรรมดีอย่างนั้น เขาย่อมได้รับผลแห่งกรรมดีที่ทำในชาตินี้ก็มี ในชาติหน้าหรือชาติต่อไปก็มี^{๗๐}

จากการศึกษาหมากัมมวิภังคสูตร ทำให้ทราบวาพระสูตรนี้ เป็นพระสูตรที่แสดงถึงเรื่องกรรมและการไหลผลของกรรม ที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุด กล่าวคือในพระสูตรนี้ ได้แสดงถึงกรรมที่บุคคลทำไว้ในอดีตไหลผลในอนาคต คือชาติหน้า กรรมที่ทำในชาตินี้ไหลผลในชาตินี้ และกรรมที่ทำในชาตินี้ ซึ่งจะไหลผลในชาติหน้าและชาติต่อไป อีกทั้งในพระสูตรนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าคนที่ทำแต่กรรมชั่วในปัจจุบัน เมื่อตายไปแล้วต้องไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรกทุกคน เป็นเรื่องที่ยังไม่แน่ และคนที่ทำแต่กรรมดีในปัจจุบัน เมื่อตายไปแล้วต้องไปเกิดในสวรรค์ทุกคน ก็เป็นเรื่องที่ยังไม่แน่อีกเหมือนกัน ทั้งนี้ก็เพราะว่ามีกรรมที่ทำไว้ในชาติก่อน ๆ มาเป็นตัวแปรรวมด้วย เช่น คนที่ทำแต่กรรมชั่วในชาตินี้ บางคนตายแล้วไปเกิดในสวรรค์ก็มี เพราะกรรมดี ที่ทำไว้ในชาติก่อน ๆ ไหลผลเป็นสุขก่อนกรรมชั่ว ที่เขาทำในชาตินี้ ส่วนคนที่ทำแต่กรรมดีในชาตินี้ บางคนตายแล้วไปเกิดในอบายก็มี เพราะกรรมชั่วที่ทำไว้ในชาติก่อน ๆ ไหลผลเป็นทุกข์ก่อนกรรมดี ที่เขาทำในชาตินี้นั่นเอง นอกจากนี้ยังมีกรรมอีกตัวหนึ่งซึ่งเป็น

^{๗๐} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๐๓/๓๖๖-๓๖๗.

กรรมปัจจุบันที่บุคคลทำในขณะใกล้จะดับจิตหรือเวลาจวนเจียนใกล้จะตายที่พระอรรถกถาจารย์
 ทานเรียกว่า “อาสังนกรรม”^{๗๑} มาเป็นตัวแปรนำบุคคลผู้ทำกรรมชั่ว หรือกรรมดีมาโดยตลอดใน
 ชาตินี้ ให้ไปเกิดในสวรรค์หรือไปเกิดในอบายเพิ่มขึ้นอีกตัวหนึ่งด้วย กล่าวคือ ถ้าบุคคลผู้ทำกรรม
 ชั่วมาโดยตลอดในชาตินี้ ในเวลาใกล้จะตาย จิตไปยึดเหนี่ยวกรรมดี ที่ตนเคยทำมาแล้วเล็กน้อย
 อย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยผลแห่งอาสังนกรรมดีนี้ ก็จะส่งให้เขาไปเกิดในสวรรค์ ส่วนผู้ที่ทำกรรม
 ดีมาโดยตลอดในชาติ นี้ในเวลาใกล้จะตาย จิตไปยึดเหนี่ยวกรรมชั่วที่ตนเคยทำมาแล้วเล็กน้อย
 อย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยผลแห่งอาสังนกรรมชั่วนี้ ก็จะส่งให้เขาไปเกิดในอบายฉนั้น การมอง
 กรรมและการให้ผลของกรรม จึงไม่ควรมองแต่กรรมในชาตินี้ที่ทำอย่างสม่ำเสมอมาโดย
 ตลอดอย่างเดียว แต่ควรมองกรรมในชาติ ก่อนและกรรมในชาติ นี้ที่ทำในเวลาใกล้จะตายรวม
 ด้วย ทั้งนี้ ก็เพราะว่ากรรมทั้งหลายมีโอกาสที่จะให้ผลได้เสมอ เมื่อถึงคราวที่ จะให้ผลนั้น เองอีก
 ประการหนึ่ง พระสูตร ๆ นี้เป็นพระสูตรที่ให้ความกระจ่างในปัญหาซึ่งคนในอดีตและปัจจุบัน
 หลาย ๆ คน มีความสงสัยในเรื่องที่ว่า ทำไมคนบางคน ที่ หมั่นทำแต่กรรมดีกลับต้องได้รับผล
 ตรงกันข้าม คือต้องประสบกับปัญหาความทุกข์ยากลำบากต่าง ๆ มากมายเช่น เสื่อมลาภ เสื่อม
 ยศ ถูกนิทนา ถูกใส่ร้าย ถูกกดโกง และต้องเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ตลอดถึงต้องประสบ
 อุบัติเหตุจนร่างกายพิการหรือเสียชีวิต เป็นต้น แต่ทำไมคนบางคนที่ทำแต่กรรมชั่วมาโดยตลอด
 เช่น ฉ้อโกง คอรัปชั่น ต่อหนาที่ การงาน ฆ่าคนตาย เป็นต้น กลับได้รับผลตรงกันข้าม คือมี
 ความเปื่อยอยู่สุขสบาย ร่ำรวย ได้รับการยกย่อง และมีคนนับหน้าถือตาเพิ่มมากขึ้นเมื่อได้
 ศึกษาข้อความในพระสูตรนี้แล้ว จะทำให้ความสงสัยต่าง ๆ หดไป ทำให้ทราบว่าการให้ผล
 ของกรรมในแต่ละบุคคลนี้ ย่อมจะให้ผลไม่เหมือนกันหรือเท่ากัน เช่น คนที่หมั่นทำแต่กรรมดีใน
 ชาตินี้ กลับได้รับแต่ความทุกข์ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่ากรรมชั่วที่เขาได้ทำไว้ในชาติก่อน มีกำลัง
 แรงกว่ากรรมดี ที่เขากำลังทำอยู่ในชาตินี้ กรรมชั่วนั้นจึงแข่งให้ผลเป็นทุกข์ก่อน ส่วนผลแห่ง
 กรรมดีที่เขาทำในชาตินี้ ก็จะให้ผลได้ในชาตินี้เช่นเดียวกัน เมื่อผลแห่งกรรมชั่วในชาติ ก่อน
 หมดหรืออ่อนตัวลง หรือว่าถ้ากรรมดีที่เขาทำนั้นเป็นกรรมหนักฝ่ายกุศล ได้แก่การ
 เจริญวิปัสสนากรรมฐานจนบรรลุมรรคผลทำลายสังโยชน ๑๐ ในระดับต่ำหรือระดับสูง ระดับใด
 ระดับหนึ่งใดจนสำเร็จเป็นพระอริยบุคคลประเภทใดประเภทหนึ่งในพระอริยบุคคล ๔ ประเภท
 กรรมนี้ก็จะให้ผลเป็นทิฏฐิธรรมเวทนียกรรมคือกรรมที่ให้ผลในชาตินี้ฝ่ายกุศล มีกำลังแรง
 กว่าผลแห่งกรรมชั่วทั้งปวงในชาติก่อน ๆ และชาติ นี้ที่เขาทำแต่ถึงแม้ว่ากรรมดี ที่มีไซ

^{๗๑} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๘,
 หน้า ๒๒๐.

กรรมฝ่ายกุศล ซึ่งเขาได้ทำในปัจจุบันยังไม่ให้ผลในชาตินี้ ผลแห่งกรรมดี นี้ก็จะไม่สูญหายไปไหน กล่าวคือ ถ้ายังไม่ให้ผลในชาตินี้ ก็จะต่อไปให้ผลแก่เขาในชาติหน้าหรือชาติต่อไปอย่างแน่นอนในฝ่ายคนที่ทำกรรมชั่วในชาตินี้ กลับได้รับแต่ความสุข ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะกรรมดีที่เขาทำไว้ในชาติก่อน มีกำลังแรงกว่ากรรมชั่วที่เขาทำลงทำอยู่ ในชาตินี้ กรรมดีนั้น จึงจะให้ผลเป็นสุขก่อน ส่วนกรรมชั่วที่เขาทำในชาตินี้ ก็จะให้ผลเช่นเดียวกันเมื่อผลแห่งกรรมดีในชาติก่อนหมดหรืออ่อนตัวลง หรือว่ากรรมชั่วที่เขาทำในชาตินี้ เป็นกรรม คือกรรมหนักฝ่ายอกุศล ได้แก่การทำอนันตริยกรรม ๕ มีการฆ่าบิดา ฆาตมารดา ฆาตพระอรหันต์ทำร้ายพระพุทธเจ้าให้ห่อพระโลหิต และทำพระภิกษุสงฆ์สามัคคีให้แตกความสามัคคี อย่างใดอย่างหนึ่ง กรรมนี้ ก็จะให้ผลเป็นวิภวธรรมเวทนีกรรม คือกรรมที่ให้ผลในชาติ นี้ฝ่ายอกุศล มีกำลังแรงกว่าผลแห่งกรรมดี ทั้งปวงในชาติก่อน ๆ และชาตินี้ที่เขาทำ กล่าวคือ ผู้ทำอนันตริยกรรม ๕ นี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง จะไม่สามารถบรรลุผลใด ๆ ได้ ในชาติ นี้หลังจากตายไปแล้ว ก็ต้องไปเกิดในนรกอเวจี เสวยวิบากแห่งการทำอนันตริกรรม เป็นระยะเวลายาวนานหลายแสนกัปแสนกัลป์เพราะฉะนั้น บุคคลจึงไม่ควรทอแท้ใจและประมาทในกรรมนั้นคือ ผู้ที่ทำความดีอยู่ ในชาตินี้ แต่ยังไม่ได้รับผลดี ก็ไม่ควรทอแท้ใจ ขอให้หมั่นทำความดีเรื่อย ๆ ไป ไม่นานนัก เมื่อผลแห่งกรรมชั่วในชาติก่อน ๆ หมดหรืออ่อนกำลังลง กรรมดีที่เขาทำในชาตินี้ ก็จะให้ผลสวนผู้ที่ทำกรรมชั่วอยู่ แต่ได้รับผลดี ก็อย่าหลงระเหิงชะล่าใจ แต่ควรกลับตัวกลับใจ เลิกทำความชั่ว มาเร่งสร้างกรรมดี อย่าหลงผิด โดยคิดว่า “ทำดีได้ดี มี ที่ไหน ทำชั่วได้ดี มีถมไป” เพราะในขณะนั้น ผลแห่งกรรมดีในชาติก่อนกำลังให้ผลอยู่ แต่ผลแห่งกรรมดีนี้หมดหรืออ่อนกำลังลง ผลแห่งกรรมชั่วที่เขาทำในชาตินี้ ก็จะให้ผลชั่วทันที และถ้าเป็นเช่นนี้ ทุกอย่างก็อาจจะสายเกินไปเสียแล้ว

๔.๓.๒ หลักศีลธรรมความเจ็บและความตายที่ปรากฏในเพลงเจรีเยนเบริน

ทรัพย์สินสมบัติเงินทองที่หามาได้ ถึงจะมีมากมายเท่าไร ก็ไม่สามารถที่จะช่วยเราได้อีกคราเจ็บไข้ได้ป่วยเงินทองก็ส่งไปแด่โรงพยาบาล อีกทั้งญาติทั้งหลายพอเราตายไปก็ส่งไปแด่เชิงตะกอน ทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายก็กลายเป็นของคนอื่น เพราะฉะนั้นให้รีบเร่งสร้างคุณความดีเอาไว้ อย่ายึดติดกับทรัพย์สินสมบัติที่มีอยู่เหล่านั้น ควรนำมาทำบุญ บริจาคทาน ดังปรากฏในบทเพลงเจรีเยนเบรินต่อไปนี้

แต่นี้บ้านเราเตรียมสมบัติ	(นี่แหละที่วาบรรดาทรัพย์สินสมบัติ)
จนยิ่งดีลโรงพยาบาล	(ส่งเราไปแด่โรงพยาบาล)
โพงเยียดสันดาน	(พวกญาติพี่น้องทั้งหลาย)
จนยิ่งดีลกันวีรเออะ	(เขาก็ส่งเราถึงแด่กองพน)

อังกีลกีรต้อจยั้งเซาะ (พอเขาเผาเราหมดแล้ว)

จอเตีอวตาแอ้งเต (เขาก็เดินจากไป)

ด้อลแมมมอดชีวิตแมเบ็กเปโรมันบาน (ตอนที่แมตายไปไม่สามารถที่จะเอามันมาไขได้)

ระเบาะตองเอาะเวียเกิดเนี้ยะอิดี๊ด (สิ่งของทั้งหลายทั้งหมด มันกลายเป็นของคนอื่น)^{๗๒}

คนที่ตายตามอายุขัย คือการตายที่เกิดจากการหมดกุศลผลบุญที่ไต่ทำเอาไว้ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่เมื่อชาติก่อนเป็นคนรักษาศีล ๕ ไม่เคยทำปาณาติบาต ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเกิดมาชาตินี้ก็จะทำให้มีอายุที่ยืนยาว ปราศจากโรคร้ายต่างๆ มาเบียดเบียน ดังปรากฏในบทเพลงเจรียงเบรินต่อไปนี้

เนียงเฮยเงือบโดยกาละมรณัง (นองเอยการตายโดยถึงเวลาตายนั้นหนา)

กือเงือบโดยอรุศลพลบือญเนอเนียงงา (คือการตาย โดยหมดอายุขัย)

ชีวิตโมเงือบ นิแอ่งเฮย (ชีวิตที่ถึงความตายนั้นหนา)

เกิดโมปนนา เงือบปนเนาะ (คือมีอายุขัยเท่าไร ก็ตายแค่นั้น)

นิเจรียงบองเปราะปรับเนียงแลรีย (นี่เจรียงพี่ชายจะบอกน้องหญิง)^{๗๓}

กรรมที่เกิดจากการล่วงละเมิดศีล ๕ ทำปาณาติบาตเป็นอาชญา ยอมส่งผลทำให้เกิดมาในชาตินี้เป็นคน อายุสั้น ทำให้ต้องตายก่อนกำหนด ก่อนที่จะถึงอายุขัย ดังปรากฏในบทเพลงเจรียงเบรินต่อไปนี้

มอมบองนิเฮย เงือบโดยอรุศล (นองพี่เอยการตายโดยอรุศล)

ฮีมเอาะมันเตือนเอาะเมียฮ เอาะพอล (คือตายโดยที่ยังไม่หมดอายุขัย)

มันเตือนเอาะอรุศล พอลบือญพาลา (ยังไม่หมดกุศลผลบุญที่ทำมา)

แต่อัดกรรมนิแอ่งราเงือบตองเพียตองเพ็ด (แต่การตายที่ผวาตกใจกลัวอยู่)

มันทานิปะกิริบันกิริจะน้องเกมิด (ไม่ว่าจะเป็นการถูกยิง ถูกแทงด้วยมีด)

ตองเพียตองเพ็จ เฌอดูลตะ อาระเวีย (ไม่ว่าหับหรือมนุษย์เขาทำร้าย)

จีมอเตอไซต จุลคะเนียเงือบนิเนียงงา (พี่ทมอเตอไซตชนกันตาย)

นิเปยปรานบองปรับทาเงือบเจริญนะ (นี่แหละที่พี่บอกว่าการ ตายมีมากมายนัก)

เมียนตายโหง ตายหา (มีการตาย โหง ตายหา)

^{๗๒} เรื่องปฐมสมโพชน, สายยอด เกล้าศรี, นักเจรียง อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์, สัมภาษณ์ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

^{๗๓} การเกิดแก่เจ็บตาย : สุพจน์ มีสติ, สัมภาษณ์ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

อกุศลเนื่อมเตี๋วนอสรีย์เนียงงา (อกุศลพาไปหนอทราวมัย)

อกุศลเนื่อมเตี๋วนอเนียงงา (อกุศลพาไปนะนองยา)^{๗๔}

หลักศีลธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจรียงเบรินที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ลงในหมวดของความเกิด แก่ เจ็บ ตาย นั้นเมื่อกล่าวโดยนัยหนึ่งก็คือหลักไตรลักษณ์ในพุทธศาสนานั้นเอง เพราะทั้งการเกิดแก่เจ็บตายล้วนตั้งอยู่ในความเที่ยงแท้แน่นอน ความไม่มีแก่นสาร ของสรรพสิ่งทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้นักเจรียงได้นำมาแต่งเป็นบทเจรียงเพื่อสอนประชาชนไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาท เพราะชีวิตคนเราไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน มีการเกิด แก่ เจ็บ ตายเป็นธรรมดา ดังปรากฏในบทเพลงเจรียงเบรินดังนี้

การเกิดการเงื้อมันเตียงอังกลนา (การเกิดการตายมันไม่เที่ยง)

สอาดบ้องงาอาสาออยเข้าใจ (พี่จะอาสาอธิบายให้เข้าใจ)

มนุษย์โลกยิ่งเกิดโมบองเฮย (มนุษย์เรานี้หนาเกิดมาแล้ว)

เกิดโมเตียงเป๊ะเตียงสรัย (เกิดมาทั้งชายและหญิง)

เนียะเมียนหรือกระแซเทอยนา (ไม่ว่าคนรวยหรือเศรษฐี)

มันทาเนียะกสัจ (ตลอดจนถึงคนยากจน)

บรือลออตงมอดยั้งรืวดมันพอดเต (ทุกคนนั้นหนาเราหนีไม่พ้นหรอก)

ปรีการเกิดการจ๊ะการซื้อการเงื้อม (จากการเกิด แก่ เจ็บ และการตาย)

เกิดโมมันกะเงื้อม กะนองโลกแพนแดย (เกิดมาไม่จีรังยั่งยืน บนพื้นพิภพนี้)^{๗๕}

ความเป็นอนิจจังของชีวิตนั้นเราไม่สามารถจะกำหนดรู้ได้ว่ามันจะมาถึงเราเมื่อใด จะกำหนดว่าคนนี้อายุน้อย ยังเด็กยังหนุ่มยังสาวจะยังอยู่ไปได้อีกนาน นั้นก็ไม่แน่นอน จะว่าคนแก่จะต้องไปก่อนอันนั้นก็ไม่น่าเหมือนกัน บางครั้งคนหนุ่มคนสาวมีเหตุทำให้ต้องจากไปก่อนก็มี คนบางคนที่ว่าน่าจะอยู่ไม่ได้นาน บางทีก็กลับอยู่ได้นาน คนที่คิดว่าจะอยู่นานก็กลับจากไปก่อน อะไรเหล่านี้เป็นเรื่องที่ไม่สามารถกำหนดได้ ดังปรากฏในบทเพลงเจรียงเบรินดังต่อไปนี้

มนี้ฮยั้งเกิดโมอาเสล (มนุษย์เราเกิดมานี้หนา)

เปรียบปอนจันังแดย (เปรียบเสมือนหม้อดิน)

มันเดลเกิดเก็ร (ไม่คงอยู่ตลอดไป)

เบอมันแบ็กยั้นะแบกสะแอก (ถ้าไม่แตกวันนี้พรุ่งนี้ก็แตก)

เบอมันแบ็กขานันแบกขนาเพนิก (ถ้าไม่แตกปีนี้ปีหน้าก็แตก)

มันเกิดชะนังแดยระนา (ไม่มีหม้อดินของใครที่ไหน)

เนือวบานเตแมเอือว (จะดำรงคงอยู่ได้ตลอดไปหรอก)

เปรียบปอนมนี้ฮยั้งเปียลเปือว (เปรียบเสมือนมนุษย์ของเรานั้นแหละหนา)

^{๗๔} การเกิดแก่เจ็บตาย : สุพจน์ มีสติ, สัมภาษณ์ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๗๕} เรื่องการเกิด แก่ เจ็บ ตาย, สุพจน์ มีสติ, สัมภาษณ์ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖.

ต่างคนต่างเจ็บเตี๊ว	(ต่างคนต่างก็ตายจากไป)
มันเต็งแมเจ็บมุน	(ไม่รู้ว่แม่จะตายก่อน)
มันเต็งเอี๊วเจ็บมุน	(หรือพ่อจะตายก่อน)
มันเกิดระนาเต็งเตี๊วกรอยมุน	(ไม่มีใครรู้ว่ใครจะไปก่อนใคร)
คลี่เจ็บอดกรุน	(บางคนก็ตายเพราะไรโรค)
คลี่เจ็บบานกรุน	(บางคนตายเพราะโรคภัยเบียดเบียน) ^{๗๖}

หลักศีลธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจรียงเบรินนั้น เป็นหลักศีลธรรมที่ปรากฏอยู่แล้วในการดำเนินชีวิตประจำวัน นักเจรียงได้นำมาแต่งเป็นบทเพลงเพื่อร้องให้เป็นคติสอนใจ ให้คนเราตั้งอยู่ในความไม่ประมาทในชีวิต มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันถึงความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ให้มีความตั้งใจ ใฝ่ใจในการทำบุญ ทำกุศล จะได้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข และเมื่อจากโลกนี้ไปแล้ว จะได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีต่อไป

จากการวิเคราะห์หลักศีลธรรมที่ปรากฏอยู่บทเพลงเจรียงเบรินของอำเภอลาวเวา สิบรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยเห็นว่าแม้ในบทเพลงเจรียงเบรินจะมีการกล่าวถึงหลักศีลธรรมในเรื่องของการปกครอง ผู้ปกครองที่ดี หลักศีลธรรมเกี่ยวกับเพศ เกี่ยวกับวัยและเกี่ยวกับสถานะของบุคคลต่างๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๓ และหลักศีลธรรมเกี่ยวกับนรกสวรรค์ กรรม การเกิดใหม่ การทำบุญต่างๆ นั้น เมื่อนำมารวมกันแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรรวมลงในเรื่องของอนิจจลักษณะคือ เรื่องของการเกิด การแก่ การเจ็บ และการตายตามที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ไว้ในบทที่ ๔ นี้ ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจได้ง่ายขึ้นเกี่ยวกับหลักศีลธรรมที่กล่าวถึงในบทเพลงเจรียงเบริน การเกิด การแก่ การเจ็บและการตายนั้นเป็นสิ่งที่คนทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ต้องพบ และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ไม่ว่าเราจะเป็นคนจนคนรวยหรือเป็นพระภิกษุ สามเณรก็ต้องพบกับหลักธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ เจรียงเบรินจึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดเรื่องราวหลักศีลธรรมในพุทธศาสนาเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้รับทราบหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านบทเพลงเจรียง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเผยแพร่พุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่ง บทเพลงเจรียงเบรินจึงสื่อทางธรรมะที่ทำหน้าที่เหมือนกับการเทศน์ของพระสงฆ์ในพุทธศาสนา เพราะชีวิตของคนในสังคมยังต้องเกี่ยวข้องกับบทเพลง อันเป็นนิสัยแห่งโลกียะการขับบทเพลงในการถ่ายทอดธรรมะจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการทำให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าใจถึงเนื้อหาสาระของธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่าบทเพลงเจรียงเบรินไม่ใช่สื่อเพื่อความบันเทิงทางโลกียะอย่างเดียว แต่บทเพลงเจรียงเบรินได้ทำหน้าที่สื่อในการปลูกฝังศีลธรรมอันดีงามให้แก่คนในสังคม โดยนักเจรียงเบรินได้นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาแต่งเป็นบทเพลงเจรียงเป็นการประยุกต์หลักธรรมเพื่อให้คนฟังเข้าใจง่ายและน่าสนใจ การที่นักเจรียงนำเอา

^{๗๖} เรื่องพระยานกรยางชว,สายยอด เคล้าศรี,นักเจรียง อำเภอลาวเวาสิบรินทร์ จังหวัดสุรินทร์, สัมภาษณ์ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

หลักธรรมทางพุทธศาสนาถ่ายทอดเป็นบทเพลงแล้วถ่ายทอดไปสู่ชุมชน ปู่ ยา ตา ยาย หรือ
 ผู้ปกครองจะชักชวนลูกหลานไปชมการเล่นเจรียงเบรินในงานเทศกาลต่างๆ หรือผู้ที่อยู่ในฐานะ
 นั้นๆ ได้นำเอาไปเป็นแบบอย่างเพื่อเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติ การชักชวนบุตรหลาน
 ไปฟังหรือไปชมการแสดงเจรียงเบรินจึงเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการปลูกฝังศีลธรรมอันดี
 ให้แก่บุตรหลาน ทำให้บุตรหลานได้ทั้งความบันเทิง ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ทำให้เขาได้ซึม
 ซักเอาหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเข้าไปสู่จิตใจ เจรียงเบรินจึงมีบทบาทสำคัญในการ
 สร้างเสริมศีลธรรมอันดีให้แก่สังคม